

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esmâ TURAN

**LİSANS LI DEPOCULUĞUN ÇİFTÇİLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANLIURFA İL ÖRNEĞİ**

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ADANA-2021

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LİSANSLI DEPOCULUĞUN ÇİFTÇİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANLIURFA İL ÖRNEĞİ

Esma TURAN

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman : Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR
Yıl: 2021 Sayfa: 85
Jüri : Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR
: Prof. Dr. Erdal DAĞISTAN
: Dr.Öğr. Üyesi Ufuk GÜLTEKİN

Türkiye’de lisanslı depoculuk faaliyetinin çiftçiler açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın birincil verileri; Şanlıurfa İli Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçelerindeki 140 adet tarımsal işletmeden 2020 yılında anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışma kapsamında işletmelerin; sosyal, teknik ve ekonomik özellikleri, tarımsal faaliyet sonuçları ile lisanslı depoculuk sisteminden yararlanma düzeylerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; İşletmecilerin aile genişliği Türkiye ortalamasından 2 kat daha yüksektir(8.9 kişi). Bu işletmelerin eğitim düzeyleri ve tarımsal kredi kullanım oranları Türkiye ortalamasının altındadır. İşletmelerin ortalama arazi büyüklüğü 544,6 da olup bunun %81,5’i sulanmakta ve mülk arazi oranı(%77,5) işletme büyüklüğüne bağlı olarak artmaktadır. İşletmelerin lisanslı depodan yararlanma oranı % 0,4’tür. Bu oran Türkiye ortalamasının altındadır. Lisanslı depodan yararlanma oranının oldukça düşük olması, işletmelerde faaliyet gösterenlerin sistem hakkında bilgi sahibi olmaması, dolayısıyla sisteme güvenmemesi, lisanslı depoya verilen ürün bedelinin zamanında alınmama endişesi, ürün fiyatının düşme riskini göze alamaması ve kredi faizlerini yüksek bulmasındandır. Ayrıca işletmelerin tarımsal faaliyet dışı gelir varlığı, devlet desteğinin bulunması ve traktör sahipliliği gibi faktörler lisanslı depoya ürün verme istekliliğini etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Lisanslı depoculuk, Tarımsal İşletm

ABSTRACT

MSc THESIS

EVALUATION OF LICENSED WAREHOUSE IN TERMS OF FARMERS: ŞANLIURFA PROVINCE CASE

Esma TURAN

ÇUKUROVA UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

Supervisor : Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR
Year: 2021 Pages: 85
Jury : Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR
: Prof. Dr. Erdal DAĞISTAN
: Asst. Prof. Dr. Ufuk GÜLTEKİN

Primary data of this research for the evaluation of licensed storage activity in Turkey for farmers; Sanliurfa Province was obtained from 140 agricultural enterprises in Akçakale, Ceylanpinar and Siverek districts by survey in 2020. Within the scope of the study, the enterprises; social, technical and economic characteristics, agricultural activity results and information about the levels of use of the licensed storage system have been obtained. According to the research findings; The family width of the operators is 2 times higher than the average in Turkey (8.9 people). The education levels and agricultural loan utilization rates of these enterprises are below the average in Turkey. The average land size of the enterprises is 544.6% and 81.5% of this is ignition and the property land ratio (77.5%) increases depending on the operating size. The rate at which businesses benefit from licensed warehouses is 0.4%. This rate is below the average in Turkey. The rate of use of the licensed warehouse is quite low, the people operating in the enterprises do not know about the system, therefore they do not trust the system, the concern that the product price given to the licensed warehouse is not taken in a timely manner, the product price cannot risk falling and the loan interest is high. In addition, factors such as non-agricultural income assets, state support and tractor ownership affect the willingness of enterprises to give products to the licensed warehouse.

Keywords: Licensed storage, Agricultural Enterprises, Sanliurfa

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Türkiye’de lisanslı depoculuk faaliyetinin çiftçiler açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın birincil verileri; Şanlıurfa İli Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçelerindeki 140 adet tarımsal işletmeden 2020 yılında anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışma kapsamında işletmecilerin; sosyal, teknik ve ekonomik özellikleri, tarımsal faaliyet sonuçları ile lisanslı depoculuk sisteminden yararlanma düzeylerine ilişkin bilgi elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; İşletmelerin ortalama yaşı 45 yıl, aile genişliği Türkiye ortalamasından 2 kat daha yüksektir (8,9 kişi). İşletmecilerin eğitim düzeyleri düşük, %76,4’ünün esas mesleği çiftçilik, tarımsal deneyim süresi ortalama 23,9 yıl, tarımsal kredi kullanım oranları düşük, kredi teminini ise; Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinden sağlamaktadır. İşletmecilerin %53,9’unun tarımsal faaliyet dışı geliri bulunmakta, %30,6’sı hayvancılıkla uğraşmakta, %72,7’si devlet desteği almakta ve %80,7 gibi büyük bir çoğunluğu ÇKS’ ye kayıt yaptırmıştır.

İşletmelerin %34,3’ü küçük ölçekli işletme, %40,7’si orta ölçekli işletme ve %25,0’ı büyük ölçekli işletmedir. İşletmelerin ortalama arazi büyüklüğü 544,6 da olup bunun 498,8 dekarı sulanmaktadır. Arazilerin mülkiyet yapısı, işletim sistemi; tam hisseli, birden fazla hisseli, kira ve ortak arazi olarak belirlenmiştir. İşletmelerin %71,0’ı tam hisseli, %13,7’si kira arazisi, %7,4’ü ortak arazi ve %6,3’ü birden fazla hisseli arazidir. Büyük işletmelerin aksine küçük işletmelerde tam hisseli arazi bulunma oranı düşüktür. Nitekim büyük işletmelerde tam hisseli arazi bulunma oranı %85,6’iken, küçük işletmelerde bu oran %61,6’dır. Buna karşılık küçük işletmeler kira arazi ve ortak arazi konumundadır.

İşletmelerin üretim deseni ağırlıklı olarak buğdaydır. Buğday dışında arpa, pamuk, mısır ve biber üretilmektedir. İşletmelerin % 60,2’si buğday, %13,3 pamuk, %12,8 mısır ve %0,7’si biber üretmektedir. İşletmelerin ortalama buğday üretim miktarı 152.483,6 kg olup, 145.757,8 kg buğday satılmak için ayrılmıştır.

Bunun % 1,8'ini tüccara pazarlamaktadır. İşletmecilerin % 0,4' ü ise, ürününü lisanslı depolara pazarlamıştır. Lisanslı depodan yararlanma oranı oldukça düşüktür. Bu oran düşüklüğün nedenleri ise; işletmelerde faaliyet gösterenlerin sistem hakkında bilgi sahibi olmaması, dolayısıyla sisteme güvenmemesi, lisanslı depoya verilen ürün bedelinin zamanında alınmama endişesi, ürün fiyatının düşme riskini göze alamaması ve kredi faizlerini yüksek bulmasındandır.

İşletmecilerin %78,8'si yeterli depolama ve finansman imkanı olursa ürünlerini hasat döneminde daha fazla bekletmeyi düşündüğünü, %36,1'i lisanslı depoculuğu duyduğu fakat %52,9'u bu denli önemli olan uygulamadan haberdar olmadığını dolayısıyla bilgi eksikliğinin olduğunu, %69,9 gibi büyük bir çoğunluğunun lisanslı depoya ürün vermeyi düşünmediğini belirtmişlerdir.

İşletmecilerin % 12,5'i daha önce lisanslı depo veya TMO'ya ürün verdiği ve ürün analizi için bekleme süresinin kısa olduğunu, %75,0'ı ürün fiyatını lisanslı depoya döküldükten önce öğrendiğini, %70,8'i verilen fiyattan memnun olduğunu ve %50,0'ı ürünün 30 gün lisanslı depoda kaldığını, %59,7'si lisanslı depoculuk faaliyetinin tüm beklentilerini karşıladığını ve %76,4'ü gelecek yıllarda lisanslı depoculuktan daha çok yararlanmayı düşündüğünü belirtmişlerdir.

Ayrıca işletmelerin tarımsal faaliyet dışı gelir varlığı, devlet desteğinin bulunması ve traktör sahipliliği gibi faktörler lisanslı depoya ürün verme istekliliğini etkilemektedir. İşletmecilerin ek bir gelirin olması durumunda işletmecilerin lisanslı depoculuk faaliyetine daha olumlu baktıkları, aynı zamanda devlet desteği alan işletmeciler, devlet desteği almayan işletmecilere göre lisanslı depoculuğa daha olumlu baktıkları görülmüştür.

Türkiye'de tarım sektörü gelişimi için lisanslı depoculuk sistemi düşünüldüğünde, üreticilerin lisanslı depoculuk sisteminden daha iyi faydalanmaları için bu parametrelerin dikkate alınması gerekmektedir

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan ve gelecekteki mesleki hayatımda bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli ve danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR'e çok teşekkür ederim.

Sayın danışman hocamın yanı sıra araştırmamın gerçekleşmesinde ve değerlendirilmesinde katkı sağlayan değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Erdal DAĞISTAN ile Dr. Öğr. Üyesi Ufuk GÜLTEKİN hocalarıma teşekkür ederim.

Araştırmamın gerçekleştirilmesinde katkıda bulunan, anket sorularımıza içtenlikle cevap veren üreticilerimize teşekkür ederim. Ayrıca araştırmanın analizinde gerekli desteği sağlayan Dr. Fersin KESKİN'e teşekkür ederim.

Tez çalışmamın takibinde her türlü desteği esirgemeyen bölüm sekreteri Nazife E. KARADAŞ' a teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZ	I
ABSTRACT.....	II
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET	III
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
ÇİZELGELER DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIV
1. GİRİŞ	1
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	7
3.MATERYAL VE YÖNTEM.....	11
3.1. Materyal	11
3.2. Yöntemi.....	12
3.2.1. Veri toplama yöntemi.....	12
3.2.2. Anket yapılacak işletmelerin seçiminde uygulanan yöntem	12
3.2.3. Veriler	12
3.2.4. Araçlar ve analiz yöntemleri	13
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	15
4.1. Tarımda Lisanslı Depoculuk Sistemi	15
4.2. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Tanımı ve İşleyişi.....	15
4.3. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Avantajları	18
4.3.1. Üreticiler Açısından.....	18
4.3.2. Ürün Borsaları Açısından	19
4.3.3. Sanayi Ve Tüccarlar Açısından	19
4.3.4. Devlet Açısından.....	20
4.3.5. Piyasalar Açısından.....	21
4.4. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Dezavantajları	21

4.5. Türkiye ‘de Lisanslı Depoculuk Uygulamaları.....	22
4.5.1. Yasal Çerçeve	22
4.5.2. Kuruluşu	23
4.5.3. Faaliyet İzini	24
4.5.4. Tazmin Fonu	25
4.5.5. Ürün Senedi ve Ürün İhtisas Borsası	27
4.5.6. Sektörle İlgili Devlet Teşvik ve Destekler	31
4.5.6.1. Vergi İstisnaları	31
4.5.6.2. Depo Kira Desteği	32
4.5.6.3. Üreticilere Nakliye Desteği	33
4.5.6.4. Üreticilere Analiz Desteği	33
4.5.6.5. Üreticilere ELÜS Karşılığı Kredi Faizi Desteği	33
4.5.6.6. Lisanslı Depo Yatırım ve İşletme Kredisi Desteği	34
4.5.6.7. Yatırım Teşvik Belgesi Karşılığı Verilen Destekler	34
4.6. Şanlıurfa İlinde Tarım	35
4.7. Araştırma Bulguları	36
4.7.1. Üreticilerin Sosyo Ekonomik Özellikleri	36
4.7.2. İşletme Büyüklüğü ve Arazi Mülkiyet Yapısı	38
4.7.3. İşletmelerde Üretim Deseni	50
4.7.4. İşletmelerde Ürün Verimleri, Satış Fiyatları ve Üretim Masrafları ...	52
4.7.5. Buğday Depolama	54
4.7.6. Lisanslı depoya ürün verme istekliğini etkileyen faktörler	74
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	77
KAYNAKLAR	81
ÖZGEÇMİŞ	85

ÇİZELGELER DİZİNİ

SAYFA

Çizelge 1.1.	2019 Yılı Şanlıurfa İli İlçelerinin Tarım Alanları ve Ekiliş Alanı (dekar).....	5
Çizelge 4.1.	Türkiye ve Şanlıurfa ‘da Seçili Ürünlerin Üretim Miktarları ve Alanları	35
Çizelge 4.2.	Üreticilerin Sosyo Ekonomik Özellikleri.....	37
Çizelge 4.3.	İşletmecilerin Yaşları, Deneyim Süreleri Ve Hane Halkı Genişliklerinin İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı(%).....	38
Çizelge 4.4.	İşletmecilerin Yaşları İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)	39
Çizelge 4.5.	İşletmecilerin Tarım Dışı Gelir Varlığı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	39
Çizelge 4.6.	İşletmecilerin Hayvancılığa Yer Vermeleri İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	40
Çizelge 4.7.	İşletmecilerin Tarımsal Kredi Kullanımı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	41
Çizelge 4.8.	İşletmecilerin Kredi Kullanımlarıyla İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(TL).....	42
Çizelge 4.9.	İşletmelerin Devlet Desteği Almalarıyla İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(%).....	42
Çizelge 4.10.	İşletmecilerin Deneyim Süresi İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	43
Çizelge 4.11.	İşletmecilerin Esas Mesleği İle Tarım Dışı Gelir Varlığı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)	44
Çizelge 4.12.	İşletmecilerin Aile Genişliği İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	44
Çizelge 4.13.	İşletmelerin Arazi Varlığı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki	45

Çizelge 4.14. İncelenen İşletmelerin Büyüklük Ve Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Ortalama Dağılımı (da).....	45
Çizelge 4.15. İncelenen İşletmelerin Büyüklük Ve Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı (%)	46
Çizelge 4.16. İncelenen İşletmelerde Tam hisseli Arazi Bulunma Oranı (%)	47
Çizelge 4.17. İncelenen İşletmelerde Birden Fazla Hisseli Arazi Bulunma Oranı (%)	47
Çizelge 4.18. İncelenen İşletmelerde Kira Arazi Bulunma Oranı (%).....	48
Çizelge 4.19. İncelenen İşletmelerde Ortak Arazi Bulunma Oranı (%).....	48
Çizelge 4.20. İşletmelerin Toplam Arazi Varlığı İçinde Sulanan Arazi Bulunma Durumu	49
Çizelge 4.21. İncelenen İşletmelerde Sulanan Arazi Bulunma Oranı (%).....	49
Çizelge 4.22. İncelenen İşletmelerde Üretim Deseni (da)	50
Çizelge 4.23. İncelenen İşletmelerde Üretim Deseni(%).....	50
Çizelge 4.24. İncelenen İşletmelerde Buğday Yetiştirme Durumu(%).....	51
Çizelge 4.25. İncelenen İşletmelerde Pamuk Yetiştirme Durumu (%)	51
Çizelge 4.26. İncelenen İşletmelerde Mısır Yetiştirme Durumu (%)	52
Çizelge 4.27. İncelenen İşletmelerde Biber Yetiştirilme Durumu (%).....	52
Çizelge 4.28. Ürün Verimleri (Kg/Da)	53
Çizelge 4.29. Ürün Satış Fiyatları (TL/Kg)	53
Çizelge 4.30. Ürün Maliyetleri (TL/Kg).....	53
Çizelge 4.31. İşletmelerin Toplam Gelir, Toplam Maliyet Ve Toplam Karı(TL).....	54
Çizelge 4.32. İşletmelerin Buğday Üretim, Tüketim Miktarı (Kg).....	55
Çizelge 4.33. İşletmelerin Buğday Üretimi, Tüketimi (%).....	55
Çizelge 4.34. İncelen İşletmelerin Buğdayda Sigorta Durumu(%).....	56
Çizelge 4.35. İşletme Büyüklüğüne Göre Üreticilerin Buğday Satış Yerleri ve Buğday Satış Miktarları	57

Çizelge 4.36. İşletmecilerin Buğday Satarken Bir Sorunla Karşılaşması ve İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)	58
Çizelge 4.37. İşletmecilerin Buğday Satarken Karşılaştıkları Sorunlar ve İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)	59
Çizelge 4.38. İşletmelerin Yeterli Depolama ve Finansman İmkânı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)	60
Çizelge 4.39. Lisanslı Depoculuk Sistemini Bilmeleriyle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(%).....	60
Çizelge 4.40. Lisanslı Depoculuk Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip Olmalarıyla İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(%)	61
Çizelge 4.41. İşletme Büyüklüğüne Bağlı Olarak Sağlanan Vergi Avantajları ve Depo Kira Desteği Arasındaki İlişki(%)	62
Çizelge 4.42. Lisanslı Depoculuk Güvenilirliği İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	62
Çizelge 4.43. Lisanslı Depoya Ürün Verme İsteği (%)	63
Çizelge 4.44. Lisanslı Depo Kullanmama Nedenleri (%).....	64
Çizelge 4.45. Lisanslı Depo Ve TMO Alım Noktası Bulunma Durumu (%)	64
Çizelge 4.46. Lisanslı Depo Sahibinin Daha Önce Hububat Ticaretiyle Uğraşma Durumu(%).....	65
Çizelge 4.47. Lisanslı Depoya Ve TMO'ya Ürün Verme Durumu (%)	66
Çizelge 4.48. Ürün Analizinin Yapılması Ve Depoya Boşaltılma Süresi (%).....	66
Çizelge 4.49. Personelin Fiziksel Analiz Konusunda Tereddüt Yaşama Durumu (%).....	67
Çizelge 4.50. İşletme Büyüklüğüne Bağlı Olarak Ürün Fiyatını Öğrenme Durumu (%).....	67
Çizelge 4.51. Fiyatın Beklentiyi Karşılama Durumu (%).....	68
Çizelge 4.52. Hasat Döneminde Verilen Fiyat İle Lisanslı Depoya Verilen Fiyat Arasındaki İlişki (%)	69

Çizelge 4.53. TMO Alım Noktasına Teyit Amaçlı Tekrar Analiz Ettirme İmkânı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%).....	69
Çizelge 4.54. Ürün Analizi Yapılırken Kamu Personeli Bulunma Durumu (%)	70
Çizelge 4.55. Analiz Yapan Personel Ürünü TMO'ya Satmak İstediğinizi Sorma Durumu (%).....	70
Çizelge 4.56. İşletme Büyüklüğüne Bağlı Olarak Lisanslı Depoculuk Faaliyetinin Artarak Devam Etme Durumu (%).....	71
Çizelge 4.57. Personelin Eğitimi, Çalıştığı Kurum Hakkında Bilgi (%)	72
Çizelge 4.58. Ürünün Lisanslı Depoda Kalma Süresi (%).....	72
Çizelge 4.59. Lisanslı Depoculuğun Beklentiyi Karşılama Durumu (%)	73
Çizelge 4.60. Gelecek Yıllarda LİPAŞ'tan Yararlanma Durumu(%).....	73
Çizelge 4.61. Sınıflandırma Tablosu.....	74
Çizelge 4.62. Modelde Anlamlı Olan Değişkenlerin Katsayıları.....	75

ŞEKİLLER DİZİNİ

SAYFA

Şekil 4.1. Lisanslı Depoya Ürün Girişi.....	30
Şekil 4.2. Lisanslı Depoya Ürün Çıkışı.....	31

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devleti
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
ELÜS	: Elektronik Ürün Senedi
FİSKOBİRLİK	: Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
GTB	: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
KDV	: Katma Değer Vergisi
LDS	: Lisanslı Depoculuk Sistemi
LİPAŞ	: Lisanslı Depoculuk Sanayi ve Ticaret A. Ş.
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Türkiye gibi doğal kaynaklar açısından zengin olan ve tarım ekonomisinin önemli olduğu ülkelerde tarımsal piyasaların düzenlenmesi ülkenin gelişmesi ve kalkınması açısından büyük önem arz etmektedir. Tarım ürünleri piyasalarının fiyat oluşumu ve kalite yönleriyle iyileştirilmesi ve bu konuda belli bir sistemin oluşturulması söz konusu piyasalarda yer alan tüm aktörlerin daha belirgin ve istikrarlı bir ortamda çalışmasını sağlayarak üretimde sürdürülebilirliğin önünü açmaktadır.

Tarımsal üretimde verimlilik ve kalite yanında üretilen ürünün piyasada oluşan talep doğrultusunda sağlıklı bir şekilde pazara sunulması üretim sürecinin önemli bir boyutudur. Bu bakımdan pazarlama tarımsal işletmelerin önemli faaliyet dallarından birisini oluşturmaktadır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren üreticiler açısından etkin bir pazarlama sistemi sonucu elde edilecek gelir artışı; üreticinin refahını, zenginliğini ve yaşam kalitesini arttırmada önemli bir katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde tarım ürünleri piyasalarında; ürün gruplarına göre değişmekle birlikte bir yanda devlet ile kooperatifler diğer yanda özel sektör gibi farklı aktörlerin rol üstelendiği görülmektedir. Kamu sektörü özellikle tahıllar, tütün, çay, et ve mamulleri gibi bazı ürünlerin pazarlanmasında büyük paya sahiptir. Günümüzde gerek toplumların gıda ihtiyacını karşılamadaki önemi, gerekse de küresel iklim değişikliği ile gıda krizleri nedeniyle tahılların üretimi ve pazarlanması ayrıca önem kazanmıştır (Küsek ve ark, 2018). Tahıllar tarımsal üretimde önemli bir yer tutmakla birlikte, Türkiye’de iklim koşullarının da etkisiyle buğday üretimi diğer ürünlere göre daha yaygın bir şekilde gerçekleşmektedir. 2020 yılında tahıl üretimi için ekilen yaklaşık 150 milyon dekar alanın 96 milyon dekarı buğday üretim alanıdır. Aynı dönemde yaklaşık 34 milyon ton tahıl üretiminin 19 milyon tonunu buğday üretimi oluşturmuştur (TÜİK, 2020).

Ülkemiz açısından buğdayın bu denli öneme sahip olmasına rağmen; iklim koşulları, farklı hasat dönemleri, sınırlı pazarlama imkânları ve fiyatının yıl içinde hasat dönemine ve yıllar itibari ile dalgalanma göstermesine bağlı olarak buğdayın pazarlanmasında zaman zaman sorun yaşanmaktadır. Ülkemizde buğdayın pazarlanmasında Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), tüccar ve özel sektör faaliyet göstermektedir.

Buğday hasadının başlama tarihi bölgelere göre değişmekte, hasat her bölge için 20 günlük kısıtlı bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Zaman diliminin kısıtlılığı ve aynı bölgede yer alan üreticilerin hasadı en kısa sürede gerçekleştirip ürünlerini bir an önce pazara sunma istekleri önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunda en büyük etken yıl içinde borçlanma yoluyla yapılan üretim masraflarının ve aile ihtiyaçlarının biran önce karşılanması yanında çiftçilerin yangın, dolu, sel vb. doğal afetlere maruz kalmadan ürünlerini en kısa sürede pazara sunma isteklerinden kaynaklanmaktadır (Küsek ve ark, 2018).

Buğday 'da hasat zamanının kısa bir döneme sıkışması, üreticilerin depolama imkânlarının olmaması ve ihtiyaçların bir an önce karşılama istekleri nedeniyle fiyatlar hasat döneminde üretim miktarına bağlı olarak düşmekte, hasadı takiben birkaç ay içerisinde ise artmaktadır. Hükümetler bu durumun üreticiler üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek amacıyla hasat dönemlerinde müdahale alım politikalarıyla üreticileri aşırı fiyat düşüşlerine karşı korumaktadır. Ancak bu koruma bütçe kısıtları dâhilinde gerçekleştirilmekte olup piyasaya doğrudan müdahaleyi gerektirmekte ve müdahale alımları sonucunda oluşan görev zararı ödemeleri kamu açısından ciddi maliyetlere neden olabilmektedir. Mevcut durumda piyasada düşük olan arz esnekliğinin artırılması durumunda piyasa bozucu etkiye de sahip olan müdahale alım politikalarına gerek kalmayacaktır. Piyasada arz esnekliğinin düşük olması durumu, üreticilerin hasat dönemlerinde ürün depolama ve finansmana erişim imkânlarının yetersizliğiyle ilişkilidir. Yeterli depolama ve finansman imkânı, üreticilerin arz esnekliğini artırarak hasat sonrası fiyat yükselişlerinden yararlanılmasını sağlayabilecektir. Üreticinin ürününü hasat

döneminde satması, hasat sonrasındaki fiyat artışlarından üreticiler yerine ürünü depolama imkânı olan diğer kesimlerin kazançlı çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum üretici gelirlerinin düşük gerçekleşmesinin temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır (Kaya,2017).

Üretilen tarım ürünlerinde üretimin sürdürülebilir olmasının yanı sıra tarım ürünlerinin daha iyi ve sağlıklı koşullar sağlanarak saklanması da önemlidir. Tarım üretimi genel olarak birkaç ay içerisinde gerçekleşirken, tüketimi yıl içerisinde yayılım göstermektedir. Bundan dolayı üretim sonucu elde edilen ürünlerin depolanması gerekmektedir. Piyasadan ötürü oluşan bu ihtiyaç; elde edilen tarım ürünlerinin depolanmasını sağlayan bir işleyiş satışların kolaylaşmasını sağlayan lisanslı depoculuk sisteminin uygulaması sonucu giderilmiştir. Lisanslı depoculuk sistemiyle üreticiler önce ürünlerini lisanslı depolara teslim etmektedir. Daha sonra teslimi yapılan ürünler, lisanslı depoculuk şirketlerinde belirli tartım ve analiz işlemleri yapıldıktan sonra bu ürünlerin karşılığı olarak üreticilere ürün sahipliğini temsil eden elektronik veya yazılı bir ürün senedi verilmektedir. Ürünün adını, miktarını, kalitesini vb. bilgileri içeren bu senetler, ürün borsalarında el değiştirebilmekte, ciro edilebilmekte ve teminat karşılığı kredilendirme işlemlerinde kullanılabilmektedir. Üreticiler, ürünlerini lisanslı depolarda muhafaza edebilme karşılığında belirli bir kira maliyetine katlanmaktadır. Üreticiler aldıkları ürün senetlerini teminat göstererek ve belirli bir finansman maliyetine katlanarak bankalardan kredi kullanabilmektedir. Kullandıkları krediyle finansman ihtiyacını karşılayan üreticiler, fiyatların kendini tatmin ettiği seviyeye gelmesi neticesinde ürün senedini satabilmekte ve ürününü pazarlayabilmektedir. Bu sistemle depolama imkânına sahip olmayan üreticiler hasat döneminde ürünlerini hemen satmak zorunda kalmamakta, dolayısıyla ürünlerinin arz esnekliklerini artırmaktadırlar.

Ürün senetleri depodan herhangi bir zamanda belirli bir miktar ve kalitede malı geri çekme hakkını sağlamaktadır. Lisanslı depo işleticisi depolanan malın güvenliğini ve kalitesini garanti etmekle yükümlüdür ve bu yükümlülüklerinin

karşılığında üreticiden belirli bir miktarda kira geliri elde etmektedir(Ticaret Bakanlığı,2020).

2017 yılında lisanslı depo kapasitesi 1.8 milyon ton iken, 2020 yılında 7 milyon ton kapasiteye ulaşmıştır. Bu kapasitenin %99,0'ını hububat oluşturmaktadır (TOBB, 2020). Türkiye’de önemli tahıl merkezi olan Şanlıurfa tek başına yılda 3 milyon tondan fazla tahıl ve bakliyat üreten bir ildir. Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti finansmanıya 90.000 ton kapasiteli modern lisanslı hububat depolama tesisi ve laboratuvarı Şanlıurfa ilinde GAPLİDAŞ tarafından kurulmuştur(GAPLİDAŞ, 2020).

Lisanslı depoculuk sisteminde zaman zaman sorunlarda yaşanmaktadır. Ürünlerin depoya taşınması çiftçiler için ek bir masraf teşkil etmektedir. Nakliye masraflarının yüksekliği ürünlerin lisanslı depolara taşınmasını güçleştirmektedir. Ayrıca küçük ölçekte üretim yapan işletmeci, ürünü lisanslı depolarda depolansa bile sistemin getirdiği maliyetler dikkate alındığında beklenen kârlılık çok düşük seviyelerde kalmaktadır. Bundan dolayı üreticiler ürünlerini tüccara satmayı tercih etmektedirler.

İşletmelerde hasat döneminde oluşan arz fazlasına bağlı olarak oluşan aşırı fiyat düşüşleri engellemek ve üreticilerin gelirinin arttırılması için üreticilerin lisanslı depo kullanımı araştırması son derece önemlidir. Türkiye’de lisanslı depoculuk sistemi yeni bir uygulamadır ve konuyla ilgili yapılan araştırmalar sınırlıdır. Dolayısıyla yapılan araştırma Türkiye’de sistemin etkin bir şekilde işleyebilmesi açısından önemlidir.

Türkiye’de lisanslı depoculuk faaliyetinin çiftçiler açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın alanı olarak Şanlıurfa ilinin Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçeleri seçilmiştir. Bu ilçelerin; önemli tahıl merkezi olmaları, iklimin elverişli olması ve bölgedeki sanayi tesislerinin buğdaya dayalı sektörlerde faaliyet göstermeleri etkili olmuştur. Çalışma kapsamında üreticilerin; sosyal, teknik ve ekonomik özellikleri, tarımsal faaliyet sonuçları ile lisanslı depoculuk sistemi ve çiftçilerin bu sisteme bakış açıları incelenmiştir.

TÜİK (2019) istatistiklerine göre; Akçakale 760,3 bin dekar, Ceylanpınar 1158,7 bin dekar Siverek 2022,2 bin dekar tarım arazisine sahiptir. Akçakale’de 562,1 bin dekarda tahıl üretimi, 21,5 bin dekarda meyve ve sebze üretimi; Ceylanpınar’da 952,5 bin dekarda tahıl üretimi, 48,1 bin dekarda meyve ve sebze üretimi; Siverek ilçesinde ise 1628,6 bin dekarda tahıl üretimi, 120,9 bin dekarda meyve ve sebze üretimi yapılmaktadır(Çizelge 1.1).

Çizelge 1.1. 2019 Yılı Şanlıurfa İli İlçelerinin Tarım Alanları ve Ekiliş Alanı (dekar)

İlçeler	Meyveler, İçecek Ve Baharat Bitkileri	Nadas	Sebze	Süs Bitkileri	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	Toplam
Akçakale	17.001	176.717	4.510	0	562.076	760.304
Birecik	407.076	70.979	10.502	0	153.347	641.904
Bozova	337.494	246.559	31.616	0	263.124	878.793
Ceylanpınar	45.226	158.119	2.852	0	952.522	1.158.719
Eyyübiye	24.657	13.864	1.425	25	451.307	491.278
Halfeti	216.259	65.873	1.910	0	34.745	318.787
Haliliye	68.166	33.671	39.824	0	569.984	711.645
Harran	2.612	310.000	165	0	447.368	760.145
Hilvan	87.735	71.095	11.895	0	760.972	931.697
Karaköprü	246.707	12.498	7.612	0	213.604	480.421
Siverek	56.345	272.739	64.534	0	1.628.616	2.022.234
Suruç	89215	127.183	3.345	0	306.438	526.181
Viranşehir	6.366	124.440	14.042	0	902.296	1.047.144
Toplam	1.604.859	1.683.737	194.232	25	7.246.399	10.729.252

Kaynak: TÜİK, 2019

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Türkiye’de tarımsal üretimde Lisanslı depoculuk faaliyeti yeni bir uygulama olduğundan bu alandaki akademik çalışmalar oldukça sınırlı olup; konuyla ilgili yapılan çalışmalar kronolojik sırayla aşağıda özetlenmiştir.

Tektaş (2008), Trakya bölgesinde lisanslı depoculuk sistemine geçişin tarım ürünleri pazarında ortaya çıkaracağı muhtemel etki üzerinde çalışma yapmıştır. Çalışmasında tarım ürünlerinde üretime bağlı fiyat oynaklığının yıl içinde dalgalanmalar oluşturduğu, arzın yıl içinde devamının sağlanması ve fiyatlarda sabitliği sağlamak için lisanslı depoculuk sisteminin önemli olduğunu, lisanslı depoculuk sisteminin Trakya bölgesinde tarım ürünlerinin daha iyi yapılmasını sağlayacağını saptamıştır.

Anonim (2009), Gelişmiş ülkelerde uygulanan lisanslı depoculuk sistemi ülkemizde de uygulamaya geçtiğinde, başta hububat, baklagiller, pamuk, fındık ve zeytinyağı olmak üzere Türkiye açısından son derece büyük öneme sahip ürünlerin ticaret hacminde, kalitesinde, arz ve talebin dengelenmesinde ve fiyatların istikrarının sağlanmasında büyük gelişmeler kaydedileceği belirtmiştir.

Karabaş ve Gürler (2010), lisanslı depoculuk uygulamasının yapısı ve Türkiye’de uygulanabilirliği hususunda araştırma hazırlamışlardır. Çalışmalarında tarım ürünleri piyasasında en önemli sorunun arzın talebe gecikmeli uyum sağladığını, hasat sezonu üreticilerin yeterli depolama imkânları olmadığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle Türkiye’de lisanslı depoculuk uygulamasının tarım ürünlerinde türev piyasaların gelişimine olanak sağlayacağını, lisanslı depoculuk ile ürünlerde oluşturulacak ölçün ile tarım ürünleri pazarının daha fazla ilerleyeceği, ürünlerin lisanslı depolara verilmesiyle piyasaya birden yüksek oranda ürün yığılmasının önüne geçileceği için fiyat istikrarının sağlanacağını belirtmişlerdir.

Deniz, Özçelebi ve Hobikoğlu (2016), küresel yarışma şartlarında Türkiye’de lisanslı depoculuk sisteminde yaşanan gelişmelerin Türk tarım

ürünlerinin rekabet gücüne etkisi alanında çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında lisanslı depoculuk sisteminin; tarım ürünlerinde belli bir ölçünün oluşturulmasında, ürün alıcılarının ürünlerinin niteliğini belirlenmesinde ve ürünlerin asıl fiyatlarının oluşmasında önemli bir rol aldığı, lisanslı depoculuk sistemiyle mevcut ürünlerin mali pazarların ve tarım ürünleri borsalarının daha iyi bir şekilde çalışmasını sağlayacağını ileri sürmüşlerdir.

Memiş ve Keskin (2016), fındık mamulü dış satımını yapan kuruluşların lisanslı depo yer seçimine yönelik algıları konusunda çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında fındık mamullerinin depo seçiminde en etkili faktörün finansal faktörler olduğunu, bunun yanında lisanslı depoculuk sistemi algılamasını üretim/pazarlama, sistemin işleyişi ve maliyet değişkenlerinin etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Sezal (2017), Türkiye’de lisanslı depoculuk sistemi ve lisanslı depoculuk uygulamasının sağlayacağı avantajlar üstünde çalışmıştır. Çalışmasında lisanslı depoculuk sisteminin; tarım ürünleri ticareti kolaylaştırdığını ve pazar alanını genişlettiğini, ürün piyasalarının gelişmesine fayda sağladığını ve bu piyasalarda fiyat istikrarının şekillenmesinde pozitif etkisinin olduğunu, ürün tedariki konusunda sanayicinin elini güçlendirdiğini ortaya koymuştur.

Savran ve Demirbaş (2017), Türkiye’de zeytinyağı üreticileri açısından lisanslı depoculuk sistemi uygulamasının oluşturabileceği yararlar üzerinde çalışmışlardır. Çalışmalarında zeytinyağı üretiminde üreticilerin lisanslı depoculuk sistemi hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları, lisanslı depoculuk sisteminden istenen yararın elde edilmesi için bölgedeki ortakların lisanslı depoculuk sistemi hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Kaya (2017), lisanslı depoculuk sisteminin hububat piyasası üzerine etkilerini incelediği çalışmasında üreticilerin depolama ve finansmana ulaşım durumunun eksikliğinden dolayı hasat döneminde hububat piyasasında fiyatların düştüğü, lisanslı depoların arttırılması durumunda bu sorunun yok olacağı ve hasat sonrasında fiyatların artacağı vurgulamıştır. Ayrıca TMO’nun yeniden

yapılandırılarak müdahale alımlarından vazgeçilmesi ve üreticinin ürününü satabileceği minimum fiyatın lisanslı depoculuk sistemine göre uyarlanmış bütüncül bir politikayla belirlenmesinin gerektiğini vurgulamıştır.

Kaya (2018), ABD’de lisanslı depoculuk ve fiyat desteği uygulaması ışığında Türkiye’de tarım ürünleri için yeni bir destekleme fiyat sisteminin uygulanabilirliği üzerinde çalışma yapmıştır. Çalışmasında ABD’de oldukça gelişmiş bir tarım destekleme sisteminin olduğunu, lisanslı depolarla bu mekanizmanın daha iyi bir yere taşındığını, Türkiye’de ise bu konuda bazı belirsizliklerin olduğu, lisanslı depoculuk sistemine geçişin faydalı bir şekilde sağlanamadığını, bazı metot değişiklikleriyle daha uyumlu bir sistemin kurulabileceğini vurgulamıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini Güney Doğu Anadolu Bölgesinde tahıl üretiminin en fazla olduğu illerin başında gelen Şanlıurfa'da üreticilerle 2020 yılında yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmuştur. Araştırma alanı olarak Şanlıurfa ili Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçeleri seçilmiştir. Bu ilçelerin belirlenmesinde gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İşletmelerin belirlenmesinde ise, Tabakalı Örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu ilçelerin ÇKS kayıtlarından tabakalı örnekleme ile seçilen işletmelerle yapılan 140 adet anket araştırmanın birincil verilerini oluşturmuştur. Araştırmanın İkincil verileri; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Makaleler, web siteleri ve resmi kurum ve kuruluşlardan kaynaklar temin edilmiştir.

Tabakalı örnekleme yönteminin örnek büyüklüğünü tespit etmek için aşağıdaki formül kullanılmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{N \cdot \sum(Nh \cdot Sh^2)}{N^2 \cdot D^2 + \sum(Nh \cdot Sh^2)}$$

Bu formülde;

n : Örnek büyüklüğü,

N: Popülasyondaki birim sayısı,

Nh: h'nci tabakadaki birim sayısı, Sh² : h'nci tabakanın varyansı,

$$D^2 = (d^2 / z^2),$$

d: Araştırmacı tarafından kabul edilebilecek maksimum hata miktarı veya örnek ortalaması ile popülasyon ortalaması arasındaki fark,

z: Bu hata payına göre standart normal dağılım tablosundaki z değeridir.

Örnekleme %95 güven sınırlarında, 140 üretici ile anket yapılmıştır.

3.2.Yöntemi

3.2.1. Veri toplama yöntemi

Bu araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Yarı ve yapılandırılmamış görüşmeler araştırma alanında, araştırmanın tüm aşamalarında kullanılmıştır. Bu görüşmeler farklı birimlerden alınan bilgilerin kontrolü ve doğrulanması konusunda yardımcı olmuştur. Yapılandırılmış görüşmeler ise araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen anket formuyla yapılmıştır.

3.2.2. Anket yapılacak işletmelerin seçiminde uygulanan yöntem

Anket Araştırması Şanlıurfa ili Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçelerinde yürütülmüştür. İlçelerin belirlenmesinde ilçelerin tarımsal üretimdeki önemi, tarımsal üretim sistemi ve lisanslı depoculuk faaliyetinin varlığı dikkate alınmıştır. Bu ilçelerin ÇKS kayıtlarından tabakalı örnekleme ile seçilen 140 adet üretici ile anket yapılmıştır.

3.2.3. Veriler

Araştırmada birincil veriler ve ikincil veriler olmak üzere iki tür veri kullanılmıştır. Birincil veriler anket yoluyla elde edilmiş olup, 2019-2020 üretim dönemini içermektedir. Veriler, üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmelerin arazi mülkiyet durumu, üretim desenleri, kredi kullanımları, üretim masrafları, üretim gelirleri, lisanslı depoculuk sistemine yaklaşımları ve memnuniyet düzeyleri ile ilgilidir.

İkincil verileri ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK),Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı web siteleri, konuyla ilgili

yayınlayan makaleler, kitaplar, kamu kuruluşlarının kayıt ve raporlarından sağlanmıştır.

3.2.4. Araçlar ve analiz yöntemleri

Bu çalışma için belirlenen hedeflere ulaşmak için, çeşitli araçlar ve veri analizi yöntemleri kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler, üreticilerin memnuniyet durumlarını karakterize etmeyi amaçlayan frekans tabloları kullanılmıştır. Üreticiler tarafından lisanslı depoculuk faaliyetinin çiftçilerin memnuniyetini etkileyen faktörler Lojistik regresyon modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın varsayımları SPSS yazılım sürümü 22.0 kullanılarak test edilmiştir.

Üreticilerin bölgelerinde bulunan lisanslı depoya ürün verme istekliliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Bağımlı değişken olarak üreticinin ürününü lisanslı depoya verir misiniz sorusuna verdiği evet veya hayır cevapları alınmış olup, bağımsız değişkenler olarak yaş, aile birey sayısı, eğitim, meslek, tarım dışı gelirin varlığı, traktör sahipliği, kredi kullanımı, tarımda geçirilen deneyim yılı, hayvancılık yapılıp yapılmadığı ve devletten destek alma durumu değişkenleri alınmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Tarımda Lisanslı Depoculuk Sistemi

Tarım ürünlerinde sürdürülebilir üretim kadar üretilen ürünlerin sağlıklı koşullarda saklanması da önem arz etmektedir. Üretimin birkaç ayda yoğunlaşması ve tüketimin bütün bir yıla yayılması ise ürünlerin depolanması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Piyasanın yapısından kaynaklı bu ihtiyaç, tarım ürünlerinin depolanması için yaygın bir sistem oluşturan, depolanan ürünlerin sınıf ve kalitesini koruyarak ticaretini kolaylaştıran lisanslı depoculuk sisteminin uygulanmasıyla giderilebilmektedir. Ürünlerin sınıf ve kalitesinin korunarak muhafaza edilmesi, ürün ticaretinin bütün bir yıla yayılarak yapılmasını dolayısıyla arzın da zamana yayılmasını sağlamaktadır.

Depolamaya uygun nitelikteki buğday, arpa, çavdar, mısır, çeltik gibi hububat ürünleri; nohut, mercimek, fasulye gibi baklagiller; soya, yer fıstığı, ayçiçeği gibi yağlı tohumlar; pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, bitkisel yağlar, şeker gibi standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünleri lisanslı depolarda depolanabilmektedir. Bu yönüyle lisanslı depoculuk sisteminin tarım sektöründe çok geniş bir uygulama alanı bulunmaktadır.

4.2. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Tanımı ve İşleyişi

Lisanslı depoculuk sistemi; depolamaya uygun nitelikte ve standardize edilebilmesi uygun olan tarım mahsullerinin sınıf ve niteliğinin yetkili sınıflandırıcı olarak isimlendirilen laboratuvarlarca tespit edilmesini, modern altyapıya sahip sağlıklı koşullarda muhafaza edilmesini, bu ürünlerin ticaretinin ürünün mülkiyetini temsil eden ürün makbuzları vasıtasıyla; uluslararası alanda da faaliyet gösterebilecek nitelikteki ürün ihtisas borsasında yapılmasını öngören, üreticilere depolama karşılığında elde ettikleri makbuzları teminat göstererek finansman

imkânı sağlayan, piyasalarda fiyat stabilize ve ekonomide kayıt dışılığın düşmesine fayda sağlayan sistemdir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020).

Lisanslı depoculuk sistemi genel olarak şu şekilde işlemektedir:

Önce üreticiler lisanslı depolara ürünlerini teslim etmektedir. Daha sonra teslimi yapılan ürünler, lisanslı depoculuk şirketlerinde belirli tartım ve analiz işlemleri yapıldıktan sonra bu ürünlerin karşılığı olarak üreticilere ürün sahipliğini temsil eden elektronik veya yazılı bir ürün senedi verilmektedir. Ürünün adını, miktarını, kalitesini vb. bilgileri bulunduran bu senetler, ürün borsalarında el değiştirebilmekte, ciro edilebilmekte ve teminat karşılığı kredi işlemlerinde kullanılmaktadır. Üreticiler, ürünlerini lisanslı depolarda muhafaza edebilme karşılığında belirli bir kira maliyetine katlanmaktadır. Üreticiler aldıkları ürün senetlerini teminat göstererek ve belirli bir finansman maliyetine katlanarak bankalardan kredi kullanabilmektedir. Kullandıkları krediyle finansman ihtiyacını karşılayan üreticiler, fiyatların kendini tatmin ettiği seviyeye gelmesi neticesinde ürün senedini satabilmekte ve ürününü pazarlayabilmektedir. Bu sistemle depolama imkânına sahip olmayan üreticiler hasat döneminde ürünlerini hemen satmak zorunda kalmamakta, dolayısıyla ürünlerinin arz esnekliklerini artırmaktadırlar. Ürün senetleri depodan herhangi bir zamanda belirli bir miktar ve kalitede malı geri çekme hakkını sağlamaktadır. Lisanslı depo işleticisi depolanan malın güvenliğini ve kalitesini garanti etmekle yükümlüdür ve bu yükümlülüklerinin karşılığında üreticiden belirli bir miktarda kira geliri elde etmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2020).

Ürün senetleri, ilk olarak depolanmış ürün değeri üzerinden borçlanma imkânı sağlayan bir bankaya transfer edilebilir. Bu durumda ürün senedi bankaya rehin bırakılmakta ve karşılığında kredi kullanılmaktadır. Vade sonunda, üretici daha sonra ya bankaya doğrudan ödeme yapan bir alıcıya ürününü satabilir ya da kendisi kredi tutarını bankaya ödeyerek ürününü elden çıkarabilir. Üretici banka ile yaptığı bu işlem karşılığında belirli bir faiz giderine katlanacaktır. Senede eşdeğer tutarın bankaya ödenmesi durumunda, bankalar işlemi özelliğine bağlı olarak ya

alıcıya ya da satıcıya ürün senetlerini göndermekte, depolara ürün senetleri ibraz edilmekte ve ürün serbest bırakılmaktadır. Kredi temerrüdü durumunda banka, depolanan ürünü teslim almak ve satmak için elindeki ürün senetlerini kullanabilir (Hollinger at al, 2009). İkinci olarak; ürün senedi üretici tarafından borsada değerlendirilebilir ve nihai olarak ise üretici mahsulünü pazarlık yaparak lisanslı depoya satabilir (Karabaş ve Gürler, 2010).

Lisanslı depoculuğun, depoculuktan ayrılan yönünü lisans sistemi oluşturmaktadır. Lisanslı depoculuk için alınan lisans, tarım ürünlerinin depolanabilmesi için oluşturulan birimlerin ve bu birimler tarafından yürütülen ticari işlemlerin devlet tarafından belirlenen mevzuata uygunluğu ve yapılan işlemlere izin verildiği anlamına gelmektedir (DOĞAKA, 2014).

Lisans izni için mevzuatta belirtilen şartların taşınması önem arz etmektedir. Lisanslı depolarda ürünlerin kalite ve miktara göre sınıflandırılarak güvenli bir şekilde depolanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle mevzuatın öngördüğü kriterleri sağlayamayan depo şirketlerine lisans verilmemektedir. Çünkü mevzuatta öngörülen standartlar sağlanmadan yapılan depolama, depolanan ürünün sınıf ve kalitesinin korunmasını temin edemeyerek sistemin sağlıklı işlemlerini engelleyecektir. Bu durumda, ürün senedini elinde bulunduranlar aynı kalitede ürün elde edemeyecek ve fiyatlama sistemi bozulacaktır. Yasal düzenlemelerin getirdiği kriterler sayesinde ürün senedi sahibi, senede bağlı ürünün miktar ve kalitesinde eşdeğer ürünü elde edebilmekte ve kaliteye göre fiyatlama oluşabilmektedir.

Bunlarla birlikte, lisanslı depo işletmeleri lisans şartı olarak işletme birimleri ve lisanslı depoculuk çalışma kapsamında depoladığı mahsul için rizikolara karşı sigorta yaptırmak zorundadır. Bu çerçevede, ürün senedi sahiplerinin sigorta kapsamında oluşacak zararları karşılanabilmektedir.

4.3. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Avantajları**4.3.1. Üreticiler Açısından**

Sistemin sağlayacağı avantajlar düşünüldüğünde, sistem içerisinde yer alan işletmeler açısından değerlendirmek mümkündür (Karabaş ve Gürler, 2010).

LDS'nin hayata geçmesiyle birlikte işletmeci:

- Güvenli, sigortalı ve sağlıklı koşullarda ürünlerini muhafaza etme olanağı bulmaktadırlar (Faber vd. 2002). Böylece üretici ürününü hırsızlık, yangın, sel vb. doğal afetlere karşı korunmasını lisanslı depoya verdiği için üretici ürünü için kaygılanmamaktadır.
- Fiyatların düşük olduğu hasat döneminde ürününü satmak yerine lisanslı depoya koyarak ve ürün makbuzlarını teminat göstererek kredi elde etme imkânı sağlamaktadır.
- Ürettiği ürünlerin laboratuvar şartlarında standardını tespit etmek, kalite düzeylerine göre fiyat talep etme ve pazarlama imkânı sağlamakla birlikte kaliteli üretime de teşvik sağlamaktadır.
- Depo kurma maliyetinden kurtularak en yakın lisanslı depoyu kullanabilmektedir.
- Mamulünü etrafındakilere satmak yerine elektronik ortamda ürün makbuzlarının işlem gördüğü borsada çok sayıda alıcının rekabetinden yararlanma olanağı ve yüksek gelir elde etme imkânı bulmaktadır (Ulaş, 2007).
- Depo, banka ve borsa arasında sağlanacak iyi bir iletişim ağı ile mevcut talep, stok miktarı ve teslim edilen mamulün belirtilen tarih ve sözleşmeleri ile eşleştirilebilmeleri sağlanmaktadır. Küçük işletmeler belli bir standartta üretim yapmaları sağlanmakta ve böylece modern ve etkili pazarlara açılabilme durumu söz konusudur (Coulter ve Onumah, 2002).

- Vergi düzenlemeleriyle sağlanan faydadan dolayı stopaj (Zirai Vergi Tevkifatı) ödememektedir (Yemişçi, 2004).

4.3.2. Ürün Borsaları Açısından

LDS'nin hayata geçmesiyle ürün borsası (Ulaş, 2007):

- Ürün makbuzu ticaretinin yapılmasıyla kaydedilen gelirlerde artış olmaktadır.
- Sistemle birlikte ürünün alıcı ve satıcıları daha geniş bir alanda ürünlerinin asıl değerine göre fiyatlarının oluşmasına ve işlem boyutlarının artmasına katkı sağlamaktadır.
- Elektronik ticaretin gelişerek ürün ticaretinin yayılmasıyla borsaların gerçek faaliyetlerine dönüşmesi sağlanarak modern bir sisteme kavuşulmaktadır.
- Güçlü ve yenilikçi borsa yapısına sahip olmanın yanı sıra, diğer ülke borsalarına açılmak ve ülkelerin ticari payı yüksek olan ürünlerin satılması söz konusu olmaktadır.
- Ülkedeki etkinliği düşük ticaret borsalarının birleştirilmeli ve ürün ihtisas borsalarına çevrilmesi sağlanmalıdır.

4.3.3. Sanayi Ve Tüccarlar Açısından

LDS'nin hayata geçmesiyle sanayici ile tüccar (Yemişçi, 2004):

- Kendi işletmeleri için depo kurma masrafindan kurtulma ve asıl faaliyet alanına yoğunlaşmasını sağlamaktadır.
- İstedikleri miktar, aynı sınıf ve kalitedeki ürünü mutemet bir şekilde, elektronik ortamda yer kısıtlaması olmaksızın kısa zamanda elde edebilme imkânına kavuşmaktadır.

- Elllerinde bulundurdıkları ürün makbuzları ile ileride oluşacak fiyat istikrarsızlıklarından korunma, risklerini düşürme ve işletmelerinin kâr/zarar durumunu tahmin edebilmesine dayanak olmaktadır.
- Elllerinde ürün makbuzlarıyla işletmelerin ürün ihtiyacını güvence altına almasının yanı sıra bu ürün makbuzlarını teminat göstererek bankalardan kredi alma imkanı bulunmaktadır.
- Elllerinde ürün makbuzu olan sanayici ve/veya tüccar, işletmelerine en yakın lisanslı depodan ürününü alabilmekte, gereksiz ürün taşımacılığı en düşük seviyeye getirilerek nakliye giderleri de azalmaktadır.

4.3.4. Devlet Açısından

LDS'nin hayata geçmesiyle devlet (Ulaş, 2007):

- Devam etmekte olan Tarım Reformu Uygulama Projesi ile Ürün İhtisas Borsaları Geliştirme Projesi ve LDS ile, ürün pazarlamada özel sektör daha faal hale dönüştürülmektedir.
- TMO, FİSKOBİRLİK gibi kuruluşların devlet adına ürün alımı yapmaktan uzaklaşması sonucunda piyasada doğan ürün pazarlama sorunun çözülmesine fayda sağlamaktadır.
- Bazı ürünlerde devletin alım ve depolama masraflarında düşüş söz konusu olmaktadır.
- Üretim miktarı ve kalitesi ile ilgili istatistiki bilgileri içeren sağlam bir veri tabanı oluşturularak ve buna uygun tarım politikaları geliştirilebilmektedir.
- Sistem ile birlikte, ekilen ve pazarlanan ürünler kayıt altına alınmakta böylece vergi zayıatları engellenmektedir.
- Tarımsal ürünlerde kalite elemanları ve standardı nesnel bir şekilde değerlendirilmesi ile dış ticarete oluşan sıkıntıların oluşması engellenmektedir.

- Yeni oluşacak lisanslı depoculuk ve laboratuvar sistemi ile banka ve sigorta sektöründe yeni iş imkânları ile istihdama fayda sağlamaktadır.
- Herhangi bir tehlike durumunda ülke genelinde devlete ait depolanmış tüm rezervlerin korunması sağlanmaktadır.

4.3.5. Piyasalar Açısından

LDS'nin hayata geçmesi ile piyasalar (Mızrak, 2012):

- Ürün Senedi ile yatırımcılar için hisse senedi, döviz, altın, faiz gibi yatırım araçlarına alternatif bir yatırım ortaya çıkmaktadır.
- Standardı belirlenmiş ürün ve lisanslı depo sistemi ile tarım ürünlerinde vadeli piyasalara geçmeyi etkinleştirilmektedir.
- Elektronik ticaret ile büyük bir pazar potansiyeli oluşturulmaktadır.
- Ürün analizi, depolanması, sigortalanması ve kredi kullanılmasıyla bu alanlara yeni kazanç ve iş imkânları sağlanmaktadır.
- Lisanslı depoların ve Ürün İhtisas Borsalarının yurt içinde ve dışında açacakları şubelerle ürün pazarlanması ve ürün dağıtımını kolaylaştırmaktadır.
-

4.4. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Dezavantajları

Sistemin dezavantajlarını ise aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Karabaş ve Gürler, 2010; Uras, 2006):

- Küçük işletmecinin depoya koyacak miktarda ürünü olmadığından, ek bir depo maliyetine katlanacak gücü bulunmamaktadır.
- Sistemin oluşabilmesi için her üretim merkezinde çok sayıda lisanslı depo kurulması gerekmektedir.
- Makbuz karşılığında mudiye kredi sağlayacak bir bankanın bulunması zor olmaktadır.

- Lisanslı depoya getirilen ürünün sigortalanmasında zorluklar yaşanmaktadır.
- Ülkemizdeki ticaret borsaları tescil ofisi özelliğinde olup, faal konumda değildir.
- Makbuz senetleri el değiştirmesinden dolayı sistemin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi için banka, borsa ve lisanslı depo arasında güçlü bir bilgi işlem ağı kurulması gerekmektedir.

4.5. Türkiye ‘de Lisanslı Depoculuk Uygulamaları

4.5.1. Yasal Çerçeve

Depolamaya uygun nitelikteki hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı ve kuru kayısı gibi standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünlerinin standartları belirlenerek güvenli ve sağlıklı ortamlarda lisanslı depo işletmelerine ait depolarda depolanmasını ve bu ürünlerin ticaretinin yine bu işletmeler tarafından düzenlenen ürün makbuzları aracılığıyla yapılmasını amaçlayan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu 17/02/2005 tarihinde Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanuna istinaden, uygulamaya yönelik olarak bugüne kadar 4 adet Yönetmelik, 8 adet Tebliğ çıkarılmıştır. Bunlar:

- Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği,
- Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği,
- Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği,
- Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik,
- Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği,
- Pamuk Lisanslı Depo Tebliği,
- Fındık Lisanslı Depo Tebliği,

- Zeytin Lisanslı Depo Tebliği,
- Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği,
- Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği,
- Antepfıstığı Lisanslı Depo Tebliği,
- Kuru Üzüm Lisanslı Depo Tebliği'dir.

Lisanslı depoların inceleme ve kontrolü, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve anlaşma yaptıkları borsa tarafından yürütülmektedir. Borsa tarafından yapılan takip ve kontrollerde anlaşma baza alınmaktadır. Bakanlığın kontrolü ise ilişkin mevzuat hükümlerine göre yapılmaktadır.

4.5.2. Kuruluşu

Tarım ürünleri lisanslı depo işletmeleri, ekonomik ihtiyaç ve etkinlik şartları göz önüne alınarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığının (GTB) vereceği izinle anonim şirket biçiminde kurulmaktadır. Şirketin kuruluşunda, bir milyon liradan az olmamak kaydı ile depolama kapasitesine göre GTB’ce beyan edilen fiyattan ödenmiş paraya haiz olunması ve ilgili yönetmelikte belirtilen belgelerin teslim edilmesi şartları aranmaktadır.

Şirketin pay senetleri nama yazılı olarak düzenlenmektedir. Kuruluş iznine sahip olan şirket ancak kanunda öngörülen şartları bulundurduğu tespiti halinde faaliyet izni (lisans) verilmektedir. Şirket çalışma lisansı almadan ürün kabul edememekte ve ürün senedi düzenleyememektedir. Faaliyette bulunacak işletmelerin unvanlarında "Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk" ifadesinin olması gerekmektedir. Tarım ürünleri lisanslı depo işletmesinin şube açması ve lisans boyutunu değiştirmesi de GTB onayına tâbi kılınmıştır. Lisanslı depo işletmek üzere lisans almak için başvuruda bulunanlar, depo kapasitesinin ürün rayiçinin yüzde 15’inden az olmamak kaydı ile GTB’ce beyan edilen miktarda lisanslı depo teminatı vermeleri gerekmektedir.

4.5.3. Faaliyet İzini

Kuruluş izni alan işletme, ancak ilgili mevzuatın belirttiği lisans şartlarını taşıdığıının tespiti halinde, çalışma izni verilir. Lisanslı depoculuk faaliyetinde bulunmak için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan depoculuk lisansı alınması zorunludur. Kuruluşuna izin verilen lisanslı depoculuk şirketinin, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilmesini takiben en geç bir yıl içinde, faaliyet izni alması şarttır. Bu süre gerektiğinde Bakanlık tarafından en fazla bir yıl daha uzatılabilir. Söz konusu süre içinde Bakanlığa başvurmayan veya başvurusu uygun görülmeyen kuruluşun faaliyet izni alma hakkı düşer. Bu durumda şirketin, en geç üç ay içinde ana sözleşmelerindeki ticaret unvanı, amaç ve faaliyet konularını değiştirmesi veya yenilenmeye girmesi kaçınılmazdır.

Kuruluşu tamamlanan bir lisanslı deponun faaliyet izni alabilmesi için;

- Kuruluş izni Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlandıktan sonra 1 yıl içinde başvuruda bulunması,
- Kuruluşta belirtilen şartları taşıyor olması,
- Depoların Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından oluşturulan koşulları taşıması,
- Yönetmeliğe uygun yeterli tartım, alet, cihaz ve kantarların bulunması,
- Borsa ve yetkili sınıflandırıcı ile anlaşma yapılması,
- Bilgi işlem alt yapı sisteminin oluşturulması,
- Yönetmelikte öngörülen defter ve kayıtlara ilişkin sorumlulukların yerine getirmesi,
- Lisanslı depo teminatının verilmesi,
- Depolama kapasitesine göre belirlenen paranın tamamının tahsil edilmiş olması,

- Kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak yeterli bir altyapının oluşturulması ve teknik ekipman ile iç denetim sisteminin oluşturulması,
- Lisanslı depoculuk faaliyetlerine yeterli sayıda ve nitelikte idari ve yardımcı personel ile tartıcı ve diğer teknik personelin istihdamının sağlanması gerekmektedir.

İki ya da daha fazla çeşit ürünün depolanması için bir lisans oluşturulabilmektedir. Lisans belgesinde, hangi ürünlerin depolanabileceği ve bunların maksimum kapasiteleri ile lisans kapsamında faaliyet gösteren tüm şubeler gösterilmelidir. Lisanslar iki yıllık süre için geçerlidir, devredilemez ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilân edilir. 2 yıllık süre bitince lisans süresinin uzatılması gerekmektedir. Lisanslı deponun depolama kapasitesinin ya da depolanacak ürün çeşitlerinin değişmesi durumunda lisansın da değişmesi gerekmektedir.

Lisanslı depo işletmesi aynı zamanda yetkili sınıflandırıcılık faaliyetinde (Ürünleri analiz eden, ürünün nitelik ve kalitelerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu belgelendiren laboratuvar) de bulunmak isterse, yetkili sınıflandırıcı lisansı depoculuk lisansından farklı olarak düzenlenir.

Lisanslı depoculuk işletmelerinin kuruluşu ve faaliyet izni alınması için izlenmesi gereken prosedürler uzundur. İstenen belgeler ve şartlar Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliğinde açıklanmıştır.

4.5.4. Tazmin Fonu

Lisanslı depo işleticisinin, Kanunda ve müdiler ile yapacağı anlaşmada belirtilen sorumlulukların yapılmamasından dolayı oluşan zararların yerine getirilebilmesi amacıyla oluşturulan ve lisanslı depoculuk sisteminin temel bileşenlerinden birini oluşturan kuruluştur. Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu(Fon) kurulması mevzuatta öngörülmüştür. Bu Fona ilişkin usul ve esasları

belirlemek amacıyla 21/12/2005 tarihli ve 26030 sayılı Resmi Gazetede Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmelikle Fonun görev ve yetkileri belirlenmiş, gelir kaynaklarına ve gider kalemlerine yer verilmiştir.

Fonun gelir kaynakları şunlardır:

- Lisanslı depo işletmesinin lisanslı depoculuk hizmetleri karşılığında her takvim yılında aldığı ücretlerin binde beşi,
- Borsalarda işlem gören ürün makbuzu alım satımından tahsil edilen borsa tescil ücretlerinin yüzde onu,
- Borsalarda işlem gören ürün senedi alım satım bedelinin binde yarımı,
- Tahsilat ve faiz gelirleri,
- Bağış, yardım ve diğer gelirler

Fonun gider kalemleri şunlardır:

- Mudilerin zararlarına ilişkin ödemeler,
- Kanunun uygulanması ve lisanslı depoculuğun geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan faaliyet, eğitim ve kontrollüne ilişkin giderler,
- Kanunda verilen görevleri yerine getirebilmek ve bunlarla sınırlı kalmak şartıyla ihtiyaç duyulan fon cari ve idare giderleri,
- Yönetmelik ve yönergelerde öngörülen diğer giderler.

ilgili mevzuat kapsamında alınan teminatlar, Fon adına ve lehine düzenlenir. Bu teminatların saklanması, paraya dönüştürülmesi ve zarar gören işletmeye ödenmesi, yasal incelemenin yapılması, yetkililer hakkında dava açılması, tahsili, yeterliliği, depoculuk lisansının iptali durumunda lisanslı depo işletmesinin yerine getirmesi gereken bir tazmin veya sorumluluğun bulunmadığının tespitinde teminatın iadesi

ve bunların Bakanlığa bildirilmesi, teminatla ilgili diğer hususlar ve tasarruflar Fon yönetimince yerine getirilir. Fonun gelirleri genel bütçeye veya diğer fonlara aktarılamaz, amacı dışında kullanılamaz.

Lisanslı depoya ürününü getiren müdiinin zararı, sigorta kapsamında karşılanmazsa ve lisanslı depo işleticisinin sorumluluklarını herhangi bir nedenle yerine getirilmemesinden dolayı ortaya çıkmışsa; usule göre gerekli başvurular yapılır ve zarar tazmin edilir.

4.5.5. Ürün Senedi ve Ürün İhtisas Borsası

18/5/2004 tarihli ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu ürün ihtisas borsalarının kurulmasını düzenlemiştir. Ürün ihtisas borsası, bakanlıkça ve Sermaye Piyasası Kurulunun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla anonim şirket biçiminde kurulmaktadır. Şirketin kuruluşunda, bölge düzeyinde faaliyet gösterecekler için beş, ulusal düzeyde çalışma gösterecekler için on, uluslararası düzeyde çalışma gösterecekler için on beş milyon TL' den az olmamak üzere paraya sahip olunması gerekir. Kuruluş izni alan şirkete ancak Kanunun öngördüğü şartları taşıdığında faaliyet izni (lisans) verilir. Şirket çalışma izni almadan ürün ihtisas borsacılığı faaliyetinde bulunamaz. Alivres anlaşma ile lisanslı depolarca düzenlenen kıymetli evrak hükmündeki ürün makbuzları ve ürünü temsil eden benzer senetlerin alım satımı gibi işlemlerin ürün ihtisas borsalarında denetimi ve tescili zorunludur. Borsada tescil gerçekleşmedikçe ürün hakkı başkasına devredilemez.

Kota edilerek ilgili ürün senedinin ve alivres sözleşmelerin alınıp satıldığı bir ürün ihtisas borsası faaliyette bulunmuyorsa bunlar teknik, kurumsal ve malî alt yapısının yeterliliği tespit edilen ve Bakanlıkça izin alan ticaret borsalarında işlem görür. Ürün senetlerine ilişkin, alım satımın tescili, devir ile bedelinin ödenmesi, alıcı ve satıcı ile üçüncü şahısların haklarının korunması, sorumlulukların yerine getirilmesi ve alım satıma ilişkin hususlar, borsanın sorumluluğunda olup, bu işlemlerden dolayı doğan zararlar borsa tarafından tazmin edilir.

Ürün ihtisas borsalarının Türkiye açısından çok sayıda faydası bulunmaktadır. Bu borsalar sayesinde;

- Mudiler ürünlerini, yakın çevrelerindeki sınırlı sayıdaki tüccara satmak zorunda kalmayacak, çok sayıda alıcının bir araya gelmesiyle oluşacak rekabet ortamından yararlanabilecek ve fiyatların nesnel olarak oluştuğu bir piyasa oluşabilecek,
- Ürünler, elektronik ürün senetleriyle elektronik ortamda el değiştirebilecek ve sanayiciler işletmelerinin ihtiyacı olan ürünleri kısa bir zamanda kolayca elde edebilecek,
- Ürün senetleri; altın, döviz, hisse senedi gibi yatırım araçlarına alternatif olabilecek ve faizsiz bir yatırım aracı olması dolayısıyla özellikle Ortadoğu sermayesinden rağbet görebilecek,
- Mevcut ticaret borsaları bu borsanın bölgelerdeki temsilcilikleri olarak çalışma gösterebilecek,
- Gelişmiş ülkelerde tarım ürünleri ticaretinde sürekli kullanılan vadeli işlem araçları, Türkiye’de de yaygınlaşabilecek ve Türkiye, bölgede tarım ürünleri ticaretinin merkezi konumuna gelebilecektir.

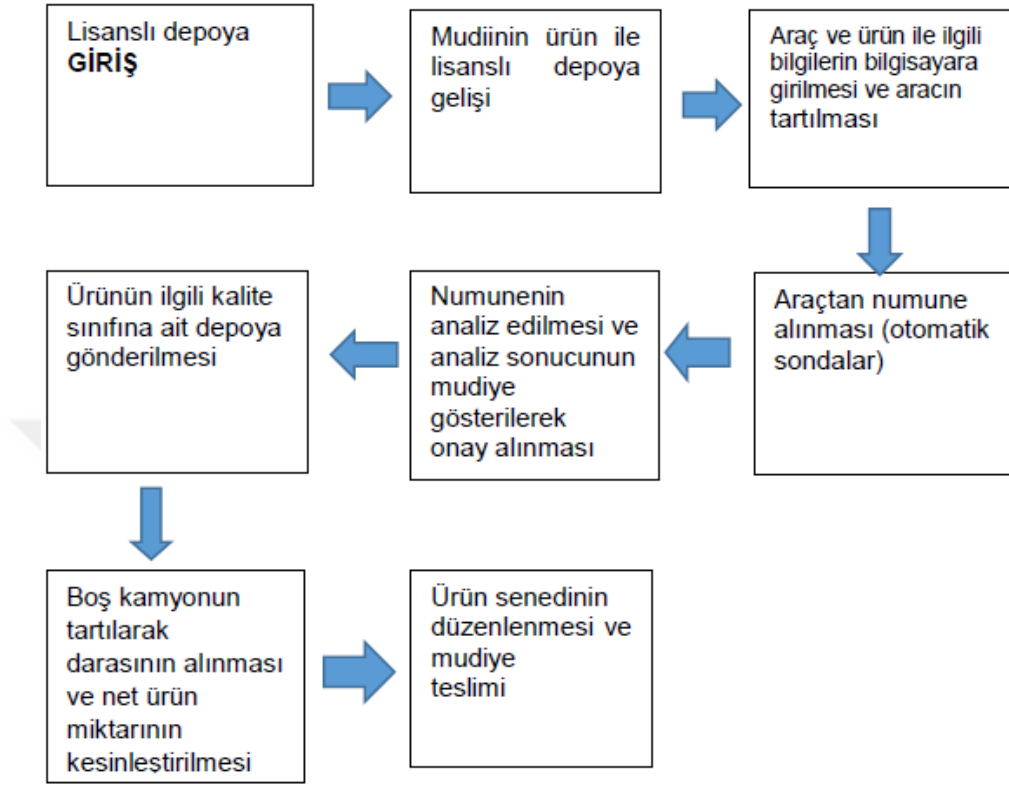
Bir ürünün lisanslı depo işletmesine teslim edilmesiyle, söz konusu ürün için ürün senedi düzenlenir. Teslimat sırasında ürün senedi dışında düzenlenen tartım makbuzu ve delil niteliğini sahip benzer belgeler de ürünün mülkiyetinin tespitinde kullanılabilir. Ürün senedi veya delil niteliğini sahip diğer belgeler; ürünün aynı miktar, cins, sınıf ve kalitede mudîye geri verilmesini garanti eder ve bu teslim satış değil emanet anlamındadır. Basılı ürün senetleri hükmünde olmak üzere elektronik ortamda da ürün senetleri oluşturulabilir. Elektronik ürün senetlerinin düzenlenmesine, saklanmasına, güvenliğine, bu hizmetleri yürütecek kuruluşların lisans almalarına, çalışmalarına, kontrollerine ve diğer hususlara

ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Ürün senedinin mevzuata uygun olarak düzenlenmesinden lisanslı depo işleticisi sorumludur.

Elektronik ürün senetlerine ilişkin kayıtlar GTB tarafından elektronik kayıt kuruluşu olarak görevlendirilen Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) tarafından tutulmaktadır. Tüm ürün senetleri MKK üzerinden oluşturulmaktadır. Ürün ihtisas borsaları henüz kurulmadığından Konya, İzmir, Polatlı, Ankara, Lüleburgaz ve Gaziantep Ticaret Borsaları elektronik işlem platformlarında fiilen elektronik ürün senedi alım satımları konusunda yetkilendirilmiştir.(T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı) Borsalarda gerçekleşen alım satım işlemlerinin ardından takas işlemleri Takasbank İstanbul Takas ve Saklama A.Ş. (Takasbank) tarafından tutulmaktadır. Elektronik ürün senetlerinin alım satımı, yetkili borsaların kendi elektronik ürün senedi işlem platformlarında, aracılar vasıtasıyla yapılmaktadır. Elektronik ürün senedi alım satımı yapmak veya bu alım satıma aracı olmak isteyenler bu platformlara üye olmaktadır (İlter Yurtoğlu, 2015).

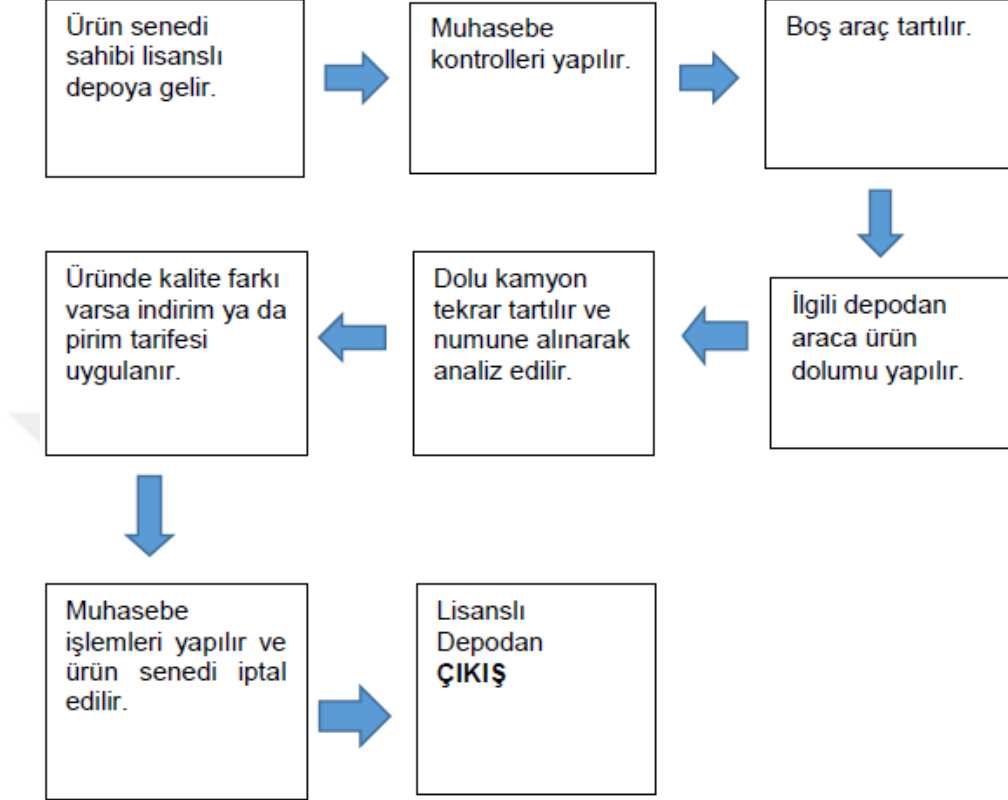
Elektronik ürün senetleri bankalar tarafından teminat olarak kabul edilmekte ve karşılığında kredi kullanılabilmektedir. Kredi kullanılırken banka lehine kurulan rehin işlemi MKK tarafından kayıt altına alınmaktadır. Elektronik ürün senedine ilişkin rehin işlemi, rehin veren veya alan tarafın hesabına bağlı alt hesaplar kullanılmak şartıyla üyelerce uygulanmaktadır. Elektronik ürün senetlerine ilişkin kaydedilen rehin işlem bilgileri MKK tarafından borsaya bildirilmektedir. Kredi veya avans karşılığında teminat olarak gösterilen ürün senedi, borcun zamanında verilmemesi durumunda kredi veya avans veren kuruluşun yazılı isteği üzerine mudie bilgi verilmek kaydıyla borsada değerlendirilmekte, borcun verilmesi sonrasında kalan tutar mudinin hesabına devredilmektedir. Bununla birlikte, ürün senedinin teminat olarak gösterilmesinden önce mudinin yazılı izninin alınması gerekmektedir.

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, Türkiye’de lisanslı depoculuk sisteminin işleyişi Şekil 4.1;4.2’de şematik olarak özetlenmiştir.

Kaynak:(<http://abp.com.tr/lisansli-depoculuk-sisteminin-isleyisi/>)

Şekil 4.1. Lisanslı Depoya Ürün Girişi

Kaynak:(<http://abp.com.tr/lisansli-depoculuk-sisteminin-isleyisi/>)

Şekil 4. 2. Lisanslı Depodan Ürün Çıkışı

4.5.6. Sektörle İlgili Devlet Teşvik ve Destekler

4.5.6.1. Vergi İstisnaları

Lisanslı depolarda muhafaza edilerek elektronik ürün makbuzu aracılığıyla alım, satımı yapılan ürünler 31.12.2023 tarihine kadar;

- Zirai kesinti vergisinden (% 2),
- Elde edilen kar gelir/kurumlar vergisinden (% 20),
- KDV'den (% 1), muaftır.

4.5.6.2. Depo Kira Desteği

24 Aralık 2019 tarih, 30988 sayılı Resmi gazetede yayımlanan karar ‘Tarımsal Ürünlerin 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Çerçevesinde Lisans Alarak Faaliyet Gösteren Depolarda Muhafaza Edilmesi Halinde Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı: 1843) ve 20/03/2020 tarih 31074 sayılı resmi gazetede yayımlanan Tarım ve Orman Bakanlığının 2020/5 sayılı tebliği ile 17.10.2019 tarihinden itibaren 5 yıl süreyle depo kira desteği ödenecektir. Buna göre;

a- ÇKS’ye Kayıtlı üretici dışındaki kesimler için:

- Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf, Mısır, Çeltik, Pirinç, Mercimek, Nohut, Fasulye, Bezelye, Ayçiçeği için **3 TL/Ton/Ay**,
- Pamuk için **7 TL/Ton/Ay**,
- Fındık, Zeytin, Zeytinyağı, Kuru Kaysı, Antepfıstığı, Kuru Üzüm, Kuru İncir için **10 TL/Ton/Ay**’ı geçmemek kaydı ile Ticaret Bakanlığı’na onaylanacak kira ücretlerinin %50’si oranında; depo kira desteği verilmektedir.

b- ÇKS’ye Kayıtlı üreticiler ile üretici örgütleri için:

Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)’ne kayıtlı üreticiler ile üretici örgütlerine ürünlerini, 5300 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyet gösteren lisanslı depo işletmelerine depolamak üzere teslim etmeleri halinde, aşağıda belirtilen üst sınırları geçmemek ve 17/10/2019 tarihinde başlamak üzere, her üretim yılına ait ürün için en fazla 6 ay süre ile ilave kira desteği verilir.

- Hububat, bakliyat, yağlı tohumlar için **6 TL/Ton/Ay**,
- Pamuk için **14 TL/Ton/Ay**,

- Zeytin, Zeytinyağı, Fındık, Kuru Kayısı, Kuru.Üzüm, Antepfıstığı için **20 TL/Ton/Ay**'ı geçmemek üzere Ticaret Bakanlığı'nca onaylanacak kira ücretlerinin %50'si oranında;

depo kira desteği verilmektedir.

4.5.6.3. Üreticilere Nakliye Desteği

İlave kira desteğinden yararlanan üreticiler ile üretici örgütlerine, ürünlerini lisanslı depolarda saklaması durumunda, belgelendirmeleri şartıyla, depoya teslim edilen ürünler için ton başına 25 TL 'yi geçmemek üzere her ürün çeşidi için en fazla 750 TL tutarında nakliye desteği verilir.

4.5.6.4. Üreticilere Analiz Desteği

İlave kira desteğinden yararlanan üreticiler ile üretici örgütlerine, ürünlerini lisanslı depolarda muhafaza etmeleri durumunda, depolanacak ürünlerin lisanslı depoya tesliminden önce yetkili sınıflandırıcılarca yapılacak analizler için parti başına 25 TL'yi geçmemek üzere, Ticaret Bakanlığınca onaylanacak yetkili sınıflandırıcı ücret tarifesine göre analiz ücreti desteği verilmektedir.

4.5.6.5. Üreticilere ELÜS Karşılığı Kredi Faizi Desteği

03/01/2020 Tarihli T.C. Resmi Gazetede Yayınlanan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı: 2015) kapsamında; Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) karşılığında, üretimini yaptığı ürünü lisanslı depoya teslim eden üreticilere, üretim kapasiteleriyle uyumlu olacak şekilde senet tutarının % 75'ine kadar azami 9 ay vadeli olarak kullanılacak kredi faizlerinde % 100 indirim uygulanacaktır.

4.5.6.6. Lisanslı Depo Yatırım ve İşletme Kredisi Desteği

03/01/2020 Tarihli T.C Resmi Gazetede Yayınlanan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı: 2015) ve 25.03.2020 Tarihli T.C. Resmi Gazetede Yayınlanan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım Ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2020/4) kapsamında kurulmuş/kurulacak lisanslı depo işletmelerine T.C. Ziraat Bankası'na 50 Milyon TL'ye kadar,%50 Faiz İndirimli Yatırım Kredisi kullanılmaktadır.

4.5.6.7. Yatırım Teşvik Belgesi Karşılığı Verilen Destekler

15/6/2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'da değişiklik yapılmasına ilişkin 2017/10111 sayılı Karar kapsamında lisanslı depoculuk yatırımları bölgesel desteklerden yararlanılacak yatırım konuları arasına dahil edilmiş olup, 1-2-3-4-5'nci bölgelerde kurulacak tüm lisanslı depo işletmeleri 5'nci Bölgede, 6'ncı bölgede kurulacak lisanslı depo işletmeleri kendi bölgesinde değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda;

- Sigorta primi işveren hissesi desteği,
- Gelir vergisi stopaj desteği,
- Sigorta primi desteği,
- KDV istisnası,
- Vergi indirimi,
- Faiz desteği,

Sağlanmaktadır.

4.6. Şanlıurfa İlinde Tarım

Türkiye, tarım bakımından önemli bir yere sahiptir. Tarım üretimi yıllar bazında giderek artmaktadır. Ülke, gerek coğrafi ve gerekse iklim şartları yönünden tarım ürünleri üretmeye çok elverişli olduğu için, tarımsal üretimde ve özellikle gıda maddeleri üretiminde dünya üzerinde kendi kendine yeterli az sayıda ülkeden biridir. Türkiye ‘de toplam 230 milyon 949 bin 238 dekar işlenen tarım alanı vardır. 150 milyon 398 bin dekarı tahıl alanıdır. Bu alanın % 64,0’ı buğday, % 27,0’ı arpa ve %5,9’unda mısır ekimi yapılmaktadır. Türkiye’de toplam tahıl üretimi ise, 34 milyon tondur. Bunun % 55,0’ı buğday, % 22,0’ı arpa ve % 17,0’ında mısır üretimi yapılmaktadır(TUİK, 2020).

Araştırma alanı olarak seçilen Şanlıurfa’da toplam 10 milyon 931 bin 966 dekar işlenen tarım alanı vardır. Bu alanın 2 milyon 130 bin dekarı buğday, 1 milyon 861 bin dekarı arpa ve 2 milyon 087 bin dekarı ise pamuk ekim alanıdır. Şanlıurfa ‘da toplam tahıl üretimi ise 3,5 milyon tondur. Şanlıurfa’da pamuk üretimin Türkiye içindeki payı % 37,0; buğdayda % 3,6; arpada % 5,1; mısırdaki %5,9; biberde ise %5,1’dir.Yapılan araştırmanın ayrıntıları Çizelge 4.1’de ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çizelge 4.1. Türkiye ve Şanlıurfa ‘da Seçili Ürünlerin Üretim Miktarları ve Alanları

		Buğday	Arpa	Mısır	Pamuk	Biber
Şanlıurfa	Alan(da)	2.130.919	1.861.781	694.837	2.087.920	52.442
	Üretim(ton)	677.390	387.507	354.710	813.258	139.473
Türkiye	Alan(da)	68.463.271	28.690.715	6.388.287	4.778.681	792.674
	Üretim(ton)	19.000.000	7.600.000	6.000.000	2.200.000	2.625.669

Kaynak: TUİK,2019

4.7. Araştırma Bulguları**4.7.1. Üreticilerin Sosyo Ekonomik Özellikleri**

İncelenen üreticilerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri özet olarak Çizelge 4.2'de incelenmiştir. Üreticilerin ortalama yaşı 45,0'dır. 36-54 arası yaş grubu üreticiler, nüfusun %52,1'ini oluşturmaktadır. Üreticilerin ortalama yıllık deneyim süresi 23 yıldır. Üreticilerin yarısından fazlası ortalama 30 yıllık tecrübeye sahiptir. Hane halkı genişliği ortalama 8.9 kişidir.

Üreticilerin %43,6'sı ilköğretim seviyesinden daha düşük veya bu seviyeye eşit olduğu belirtilmiştir. Sadece % 11,4'ü üniversite seviyesine sahiptir. Ankete katılanların %76,4'ü çiftçi ve %53,9'unun tarım dışında başka gelir kaynaklarına da sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Akdemir ve ark. (2004) göre, ek bir gelir kaynağının olması, üreticinin tarımsal üretimle ilişkili maliyetlerle daha iyi başa çıkmasını sağlar. Genel olarak, üreticilerin %30,6'sı hayvansal üretim ile ilgili çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca üreticilerin %87,1'i traktöre sahipken, %80,7'si ÇKS'ye kayıt yaptırmıştır.

Çizelge 4.2. Üreticilerin Sosyo Ekonomik Özellikleri

Değişkenler		%	Ortalama
Yaş	20-35	24,3	29,7
	36-54	52,1	45,0
	54'ten fazla	23,6	60,4
	Toplam	100,0	45,0
Çiftçi olarak deneyim	1-14 yıl	16,4	9,1
	15-30 yıl	55,0	22,3
	30'dan fazla	28,6	40,4
	Toplam	100,0	23,9
Aile birey sayısı	1-5	20,7	3,9
	6-10	55,0	7,8
	10'dan fazla	24,3	15,0
	Toplam	100,0	8,9
Eğitim	İlkokul veya daha düşük düzey	43,6	-
	Ortaokul –Lise	45,0	-
	Üniversite	11,4	-
	Toplam	100,0	-
Meslek	Çiftçi	76,4	-
	Tüccar-Sanayici	13,6	-
	Memur-İşçi	7,1	-
	Diğer	2,9	-
	Toplam	100,0	-
Tarım dışı faaliyet gelir varlığı	Evet	53,9	-
	Hayır	46,1	-
	Toplam	100,0	-
Traktör sahipliği	Evet	87,1	-
	Hayır	12,9	-
	Toplam	100,0	-
Hayvansal üretim	Evet	30,6	-
	Hayır	69,3	-
	Toplam	100,0	-
Tarımsal kredi kullanımı	Evet	33,4	-
	Hayır	66,6	-
	Toplam	100,0	-
ÇKS kayıt	Evet	80,7	-
	Hayır	19,3	-
	Toplam	100,0	-

4.7.2. İşletme Büyüklüğü ve Arazi Mülkiyet Yapısı

İncelenen işletmeler arazi büyüklüklerine bağlı olarak 3 gruba ayrılmıştır. 100 dekar dan küçük olan işletmeler I. Grubu, 101-440 dekar arasında olanlar II. Grubu, 440 dekar ve daha büyük işletmeler ise III. Grubu oluşturmuştur. Birinci grupta 48 adet işletme, ikinci grupta 57 adet işletme ve üçüncü grupta 35 adet işletme olup toplam 140 adet işletme vardır.

İşletmecilerin yaşları, deneyimleri ve aile genişlikleri işletme büyüklüklerine göre Çizelge 4.3'te incelenmiştir. İşletmecilerin yaşları ortalama 45,0 olup işletme büyüklüğü arttıkça işletmecilerin yaşı düşmektedir. Deneyim süresi küçük işletmelerde 26,4 büyük işletmelerde 21,6 olup ortalama deneyim süresi 23,9'dur. Ailedeki birey sayısı ortalama 8,9 kişidir. Bu ortalama Türkiye ortalamasının 2 katıdır.

Çizelge 4.3. İşletmecilerin Yaşları, Deneyim Süreleri Ve Hane Halkı Genişliklerinin İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı(%)

İşletme ölçeği	Yaş	Deneyim süresi	Ailedeki birey sayısı
<100 da	45,8	26,4	8,1
101-440 da	46,6	26,5	9,6
>440 da	40,9	21,6	8,2
Toplam	45,0	23,9	8,9
Gruplar arası fark	Var	Yok	Yok

İşletmecilerin lisanslı depo faaliyetlerine bakış açısı ile yaşları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. İşletme büyüklüğü arttıkça işletmecilerin yaşları azalmaktadır. Küçük araziye sahip işletmeciler, büyük araziye sahip işletmecilere göre daha yaşlı ve daha çok deneyim sahibidirler. Yüksek yaş nedeniyle miras yoluyla arazinin daha da küçüleceği dikkate alınır ise sorunun büyüklüğü daha net anlaşılır. Bu nedenle işletmecilerin yaşları ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki ayrıntılı olarak çapraz tablo yapılarak Çizelge 4.4'te incelenmiştir.

Çizelge 4.4. İşletmecilerin Yaşları İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Yaş			Toplam
	<35	36-54	54'den fazla	
<100 da	20,0	53,1	26,9	100,0
101-440 da	20,9	44,0	35,1	100,0
>440 da	32,1	59,2	8,7	100,0
Ortalama	24,3	52,1	23,6	100,0
Gruplar arası fark	Var			

İşletme büyüklüğü arttıkça 35 yaş ve altı işletmeci oranı artmaktadır. Nitekim küçük işletmelerde 35 yaş ve altı işletmecilerin oranı % 20,0 iken bu oran büyük işletmelerde %32,1'dir. İşletme büyüklüğüne göre en çok araziye sahip olan yaş grubu 36-54 arası yaş grubudur.

İşletmecilerin tarım dışı gelir varlığı ile tarımsal çalışmalarını yürütmeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Özellikle küçük ölçekli işletmelerde üreticinin ek kazancının olması, zaten düşük gelire sahip olan, aile ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çeken, tarımsal faaliyetleri uygulamada gerekli finansmanı bulamayan işletmeciler için büyük önem arz etmektedir. İşletmecilerin tarım dışı gelir varlığı ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki Çizelge 4.5'te incelenmiştir.

Çizelge 4.5. İşletmecilerin Tarım Dışı Gelir Varlığı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Tarım dışı gelir varlığı		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	41,7	58,3	100,0
101-440 da	54,4	45,6	100,0
>440 da	65,7	34,3	100,0
Ortalama Yüzde	53,9	46,1	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmecilerin % 53,9' unun tarım dışı geliri bulunmaktadır. Tarım dışı gelir varlığı ile işletme büyüklüğü arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Tarımsal faaliyetlerde ürün elde etmek için belirli bir zaman geçmesi gerekir. Çünkü canlı materyal ile çalışılmaktadır ve bunun elde edilmek istenen ürün haline gelebilmesi için belirli bir zamana ihtiyaç vardır. İşletme sahipleri de bu uzun süreçte işletme masraflarını genel olarak üretim sezonunun başında gelirleri ise sezonun sonunda elde etmektedir. Bu durumda işletmeciler ihtiyaç duydukları sermayeyi karşılamada sorunlar yaşamaktadır. Oysaki hayvancılık sektöründe üretim girdileriyle gelirler belirli bir yıl içine yayılmaktadır. Bundan dolayı tarımsal işletmeler diğer faktörlerin yanında ihtiyaç duydukları işletme sermayesini karşılamak için hayvancılığa yer vermektedir. Bu nedenle işletmelerde hayvansal üretime yer verme ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki Çizelge 4.6'da incelenmiştir.

Çizelge 4.6. İşletmecilerin Hayvancılığa Yer Vermeleri İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Hayvancılıkla uğraşma		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	31,2	68,7	100,0
101-440 da	35,0	64,9	100,0
>440 da	25,7	74,2	100,0
Ortalama Yüzde	30,6	69,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İncelenen işletmelerin % 30,6' sının hayvancılığa yer verdiği, hayvancılığa yer verme oranının işletme büyüklüğüne bağlı olarak azaldığı görülmüştür. Nitekim küçük işletmelerde hayvancılığa yer verme oranı % 31,2 iken bu oran büyük işletmelerde % 25,7' ye düşmüştür.

Kredi kullanımıyla işletme büyüklüğü arasında bir ilişki bulunmaktadır. İşletme büyüklüğünün artması kredi temininde kolaylık sağlayan önemli bir unsur olarak görülmüştür. Özellikle Ziraat Bankası gibi Türkiye tarımında kredi kullanımında önemli bir yere sahip olan kuruluşlarda kredi teminatı olarak arazinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu amaçla kredi kullanımı ile işletme büyüklüğü ile kredi kullanımı arasındaki ilişki Çizelge 4.7’de incelenmiştir.

Çizelge 4.7. İşletmecilerin Tarımsal Kredi Kullanımı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Tarımsal kredi kullanıyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	20,8	79,2	100,0
101- 440 da	42,1	57,9	100,0
>440 da	37,1	62,9	100,0
Ortalama Yüzde	33,4	66,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmelerin finansman yapısında ağırlıklı olarak kredi kullanmadığı, işletmecilerin sadece %33,4’ünün kredi kullandığı, kredi kullanım oranının işletme büyüklüğüne göre arttığı görülmektedir.

İşletmecilerin kullandığı kredi miktarı ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki Çizelge 4.8’de incelenmiştir.

Çizelge 4.8. İşletmecilerin Kredi Kullanımlarıyla İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(TL)

İşletme ölçeği	Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi	Girdi Tedarikçileri ve Tüccarlar	Akraba, eş, dosttan alınan borç	Toplam
<100 da	9.791	0	0	9.791
101-440 da	45.421	0	0	45.421
>440 da	37.285	0	0	37.285
Ortalama	31.171	0	0	31.171
Gruplar arası fark	Var			

İncelenen işletmelerde kredi kullanan işletme başına ortalama 31.171 TL'dir. İşletmeciler kredilerini Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifinden almaktadır.

Türkiye tarımsal destekleme politikası konusunda araç bakımından oldukça zengindir. Fiyat destekleri, üretim destekleri, girdi destekleri, dış ticaret araçları gibi birçok araçla tarıma destek sağlanmaktadır. Bu amaçla işletmelerin devlet desteği almalarıyla işletme büyüklüğü arasındaki ilişki Çizelge 4.9'da incelenmiştir.

Çizelge 4.9. İşletmelerin Devlet Desteği Almalarıyla İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(%)

İşletme Ölçeği	Devlet desteği alıyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	68,8	31,3	100,0
101-440 da	80,7	19,3	100,0
>440 da	68,6	31,4	100,0
Ortalama	72,7	27,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmelerin %72,7'si devlet desteği alırken, %27,3'ü devlet desteği almamaktadır.

İşletme büyüklüğü ile işletmecinin deneyim süresi arasındaki ilişki Çizelge 4.10'da incelenmiştir.

Çizelge 4.10. İşletmecilerin Deneyim Süresi İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Tarımda geçen yıl sayısı			Toplam
	1-14	15-30	30'dan fazla	
<100 da	8,8	61,3	29,9	100,0
101-440 da	22,9	42,2	34,9	100,0
>440 da	17,4	61,5	21,1	100,0
Ortalama	16,4	55,0	28,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok			

İşletme büyüklüğü ile işletmecilerin deneyim süresi arasında bir ilişki bulunmamaktadır. İşletmecilerin % 55,0'ı 15-30 yıl arası deneyime sahiptir.

İşletmecilerin tarım dışında bir mesleğe sahip olması işletmecilerin sermaye masraflarını karşılamada büyük bir avantaj sağlamaktadır. Böylece tarımdan elde ettikleri kazançları esas mesleklerinde kullanabilirler. Bu amaçla işletmecilerin esas mesleklerinin ne olduğu ve bunun işletme büyüklüğüne göre dağılımı Çizelge 4.11'de incelenmiştir.

Çizelge 4.11. İşletmecilerin Esas Mesleği İle Tarım Dışı Gelir Varlığı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Meslek				Toplam
	Çiftçi	Tüccar-Sanayici	Memur-İşçi	Diğer	
<100 da	78,9	10,6	6,2	4,3	100,0
101-440 da	77,7	15,7	3,2	3,4	100,0
>440 da	72,6	14,4	12,0	1,0	100,0
Ortalama	76,4	13,6	7,1	2,9	100,0
Gruplar arası fark	Yok				

İşletmecilerin %76,4'ü çiftçi, %13,6'sı tüccar-sanayici, %7,1'i ise memur-işçidir.

Aile genişliğine bağlı olarak kullanılan işgücü miktarı ve üretim masrafları değişmektedir. Aile genişliği fazla olan ve çiftçilikle uğraşan bir ailede aile işgücü oranı da fazladır. Bu aynı zamanda aile gelirinin artmasına destek olmaktadır. Böylece dışardan işgücü temin etmek zorunda kalmazlar. Bu nedenle işletmelerin aile genişliği Çizelge 4.12' de incelenmiştir.

Çizelge 4.12. İşletmecilerin Aile Genişliği İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Aile birey sayısı			Toplam
	1-5	6-10	10'dan fazla	
<100 da	26,1	55,0	18,9	100,0
101-440 da	10,4	57,9	31,7	100,0
>440 da	25,6	52,2	22,2	100,0
Ortalama	20,7	55,0	24,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok			

İncelenen işletmelerin % 20,7' sinin aile genişliği 5 kişiden azdır, % 55,0' ı 6 ile 10 kişiden oluşmaktadır, % 24,3'ü ise 10 kişiden fazladır. İşletme büyüklüğü

arttıkça işletmelerdeki ailelerin birey sayısı da artmaktadır. Nitekim küçük işletmelerde hane genişliği 10 ve daha yukarıda kişi olan ailelerin oranı % 18,9 iken, bu oran büyük işletmelerde % 22,2'ye yükselmiştir.

İşletmelerin arazi varlığı ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki çapraz toplama ile ortaya konmuştur (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. İşletmelerin Arazi Varlığı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki

İşletme Ölçeği	Adet	%	İşletme genişliği (da)
<100 da	48	34,3	82,0
101-440 da	57	40,7	264,9
>440 da	35	25,0	1286,9
Toplam	140	100	544,6

İncelenen işletmelerin %34,3'ü küçük ölçekli işletme, %40,7'si orta ölçekli işletme ve %25,0'ı büyük ölçekli işletmedir. İşletme büyüklüğüne göre ortalama arazi genişliği 544,6 dekadır.

İşletmelerin işletme büyüklüğü ve arazi mülkiyet yapısına göre dağılımı Çizelge 4.14 ve 4.15'te verilmiştir.

Çizelge 4.14. İncelenen İşletmelerin Büyüklük Ve Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Ortalama Dağılımı (da)

İşletme ölçeği	Tam hisseli arazi	Birden fazla hisseli arazi	Veraset ve İştirak arazisi	Kira Arazisi	Ortak Arazi	Hazine arazisi	Toplam
<100 da	50,5	8,3	0,0	13,2	8,9	1,0	82,0
101-440 da	174,5	20,2	1,8	47,0	16,3	5,3	264,9
>440 da	1101,3	15,4	0,0	93,0	65,7	11,4	1286,9
Ortalama	442,1	14,6	0,6	51,1	30,3	5,9	544,6
Gruplar arası fark	Var	Var	-	Var	Var	-	-

Çizelge 4.15. İncelenen İşletmelerin Büyüklük Ve Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı (%)

İşletme ölçeği	Tam hisseli arazi	Birden fazla hisseli arazi	Veraset ve İştirak arazisi	Kira Arazisi	Ortak Arazi	Hazine arazisi	Toplam
<100 da	61,6	10,2	0,0	16,1	10,8	1,3	100,0
101-440 da	65,9	7,6	0,7	17,7	6,2	2,0	100,0
>440 da	85,6	1,2	0,0	7,2	5,1	0,9	100,0
Toplam	71,0	6,3	0,2	13,7	7,4	1,4	100,0
Gruplar arası fark	Var	Var	-	Var	Var	-	-

İncelenen işletmelerin ortalama büyüklüğü 544,6 da olup bunun %71,0'ı tam hisseli, %6,3'ü birden fazla hisseli, % 0,2'si veraset ve iştirak arazi olmak üzere toplam mülk arazi oranı %77,5'tir. Mülk araziye, %13,7 ile kiraya verilen arazi, % 7,4 ile ortağa verilen arazi ve % 1,4 ile hazine arazisi izlemektedir. Tam hisseli arazi oranı işletme büyüklüğüne bağlı olarak artmaktadır. Bu artış istatistiksel olarak % 95 düzeyinde anlamlıdır. Benzer durum, kira arazisi ile ortak arazi için de geçerlidir. Başka bir deyişle işletme büyüklüğü arttıkça işletmelerin tam hisseli mülk arazi oranları artmakta işletmeler daha büyük oranda arazi kiralamakta ve ortak arazi işlemektedirler.

Arazi mülkiyet yapısı ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişkiler her bir mülkiyet yapısı için ayrı ayrı incelenmiştir(Çizelge 4.16; 4.17; 4.18; 4.19).

Çizelge 4.16. İncelenen İşletmelerde Tam hisseli Arazi Bulunma Oranı (%)

İşletme Ölçeği	Tam hisseli arazi				
	Yok	1-99 da	100- 450 da	450 da'dan fazla	Toplam
<100 da	27,1	45,8	27,1	0,0	100,0
101-440 da	22,8	7,0	70,2	0,0	100,0
>440 da	14,2	2,9	14,3	68,6	100,0
Ortalama	21,4	18,6	37,2	22,9	100,0
Gruplar arası fark	Var				

*İstatistiksel olarak % 5 düzeyinde anlamlıdır.

İncelenen işletmelerin % 78,7'sinde tam hisseli arazi bulunmaktadır.

Çizelge 4.17.İncelenen İşletmelerde Birden Fazla Hisseli Arazi Bulunma Oranı (%)

İşletme Ölçeği	Birden fazla hisseli arazi				
	Yok	50-100 da	101-300 da	300 da'dan fazla	Toplam
<100 da	89,5	10,5	0,0	0,0	100,0
101-440 da	92,9	0,0	5,3	1,8	100,0
>440 da	97,1	0,0	0,0	2,9	100,0
Ortalama	93,2	3,5	1,8	1,6	100,0
Yeterli veri olmadığından test yapılmamıştır.					

İşletmelerin % 6,9'unda birden fazla hisseli arazi bulunmaktadır.

Çizelge 4.18. İncelenen İşletmelerde Kira Arazi Bulunma Oranı (%)

İşletme Ölçeği	Kira Arazisi				Toplam
	Yok	1-50 da	51-300 da	300 da'dan fazla	
<100 da	81,3	16,7	0,0	2,1	100,0
101-440 da	73,7	3,5	17,5	5,3	100,0
>440 da	80,0	0,0	5,7	14,3	100,0
Ortalama	78,3	6,7	7,7	7,2	100,0
Gruplar arası fark	Var				

*İstatiksel olarak %5 düzeyinde anlamlıdır.

İşletmelerin % 78,3'ü sadece kendi arazilerini işlemektedir. Kira arazi ile işlenen arazi ancak % 21,7'dir.

Çizelge 4.19. İncelenen İşletmelerde Ortak Arazi Bulunma Oranı (%)

İşletme Ölçeği	Ortak Arazi				Toplam
	Yok	1-<100 da	101-300 da	300 da'dan fazla	
<100 da	91,7	4,2	4,2	0,0	100,0
101-440 da	89,5	1,8	8,8	0,0	100,0
>440 da	85,7		5,7	8,6	100,0
Ortalama	89,0	3,0	6,2	2,9	100,0
Gruplar arası fark	Var				

*İstatistiksel olarak % 5 düzeyinde anlamlıdır.

İşletmelerin %11,0'ında ortak arazi bulunmaktadır.

Veraset-iştirak arazisi ve hazine arazisi değişkeninde yeteri kadar veri yoktur.

İşletmelerin toplam arazi varlığı içinde ne kadarını sulanan araziye ayırdıkları Çizelge 4.20; 4.21’de incelenmiştir.

Çizelge 4.20. İşletmelerin Toplam Arazi Varlığı İçinde Sulanan Arazi Bulunma Durumu

İşletme ölçeği	Toplam arazi varlığı (da)	Toplam sulanan arazi varlığı (da)	Sulanan arazi oranı(%)
<100 da	82,0	62,0	75,6
101-440 da	264,9	191,6	72,3
>440 da	1286,9	1242,7	96,6
Ortalama	544,6	498,8	81,5

Şanlıurfa, sıcak ve yarı kurak bir iklim kuşağında yer aldığından, tarımsal üretimden beklenen faydaların ve verimin elde edilebilmesi için yağışların yetersiz olduğu zamanlarda sulama yapılması gerekmektedir. Tarımsal sulama, tarım alanlarında verimliliğin artırılmasında, ekonomik ve sürdürülebilir kalkınmaya dayalı büyümenin hızlandırılmasında ve toplumsal refahın tabanda yayılmasında önemli bir etkidir. Suyun özellikle tarımda, etkin bir şekilde işletilmesi ve yönetilmesi de önemli bir yere sahiptir. Nitekim işletmelerin toplam arazi varlığı ortalama 544,6 dekadır. Bunun ortalama %81,5’i sulanan arazidir. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak sulanan arazi artmaktadır.

Çizelge 4.21. İncelenen İşletmelerde Sulanan Arazi Bulunma Oranı (%)

İşletme Ölçeği	Sulanan Arazi				
	Yok	1-65 da	66-350 da	350 da’dan fazla	Toplam
<100 da	18,7	29,2	52,1	0,0	100,0
101-440 da	17,5	5,3	66,7	10,5	100,0
>440 da	2,9	0,0	17,1	80,0	100,0
Ortalama	13,0	11,5	45,3	30,2	100,0
Gruplar arası fark	Var				

*İstatiksel olarak % 5 düzeyinde anlamlıdır.

İncelenen işletmelerin % 87,0'ında sulanan arazi bulunmaktadır.

4.7.3. İşletmelerde Üretim Deseni

İşletmelerde üretilen ürün çeşidi, işletmelerin ürettikleri ürünün lisanslı depo şirketlerine vermelerini etkiler. Çünkü üretilen her ürün lisanslı depo şirketlerine teslim etmeye uygun değildir. Ürünün dayanıklılık süresi, lisanslı depoya uygunluğu bunu etkiler. Bu nedenlerle incelenen işletmelerde üretim biçimi detaylı bir şekilde Çizelge 4.22; 4.23'te incelenmiştir.

Çizelge 4.22. İncelenen İşletmelerde Üretim Deseni (da)

İşletme Ölçeği	Buğday	Pamuk	Mısır	Biber	Diğer ürünler	Toplam
<100 da	52,5	5,9	7,3	0,0	16,3	82,0
101-440 da	181,1	26,9	26,2	0,3	30,4	265,0
>440 da	620,1	291,0	253,8	24,0	98,0	1286,9
Ortalama	284,6	107,9	95,8	8,1	48,2	544,6

Çizelge 4.23. İncelenen İşletmelerde Üretim Deseni(%)

İşletme Ölçeği	Buğday	Pamuk	Biber	Mısır	Diğer ürünler	Toplam
<100 da	64,1	7,1	0,0	8,9	19,9	100,0
101-440 da	68,4	10,2	0,1	9,9	11,5	100,0
>440 da	48,2	22,6	1,9	19,7	7,6	100,0
Ortalama	60,2	13,3	0,7	12,8	13,0	100,0

İncelenen işletmelerin üretim deseni ağırlıklı olarak % 60,2 ile buğdaydır. Buğdayı %13,3 ile pamuk, %12,8 ile mısır ve % 13,0 ile diğer ürünler izlemektedir.

İşletme büyüklüğü arttıkça buğday, pamuk, biber ve mısır yetiştirilen işletmelerin oranı artmaktadır. İncelenen işletmelerde yetiştirilen ürünlerin alanları Çizelge 4.24; 4.25; 4.26; 4.27’de incelenmiştir.

Çizelge 4.24. İncelenen İşletmelerde Buğday Yetiştirme Durumu(%)

İşletme Ölçeği	Buğday Alan			Toplam
	1-70 da	71-300 da	300 da'dan fazla	
<100 da	60,4	37,5	2,1	100,0
101- 440 da	12,3	75,4	12,3	100,0
>440 da	0,0	25,7	74,3	100,0
Toplam	24,2	46,2	29,6	100,0
Gruplar arası fark	Var			

*İstatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.25. İncelenen İşletmelerde Pamuk Yetiştirme Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Pamuk Alan				Toplam
	Yok	1-45 da	46-250 da	250 da'dan fazla	
<100 da	85,4	10,4	4,2	0,0	100,0
101- 440 da	75,4	7,0	15,8	1,8	100,0
>440 da	65,7	0,0	11,4	22,9	100,0
Toplam	75,5	5,8	10,5	8,2	100,0
Gruplar arası fark	Var				

*İstatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.26. İncelenen İşletmelerde Mısır Yetiştirme Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Mısır Alan				
	Yok	0-50 da	51-500 da	500 da'dan fazla	Toplam
<100 da	77,1	18,7	4,2	0,0	100,0
101-440 da	80,7	1,8	17,5	0,0	100,0
>440 da	57,1	2,9	17,1	22,9	100,0
Toplam	71,6	7,8	12,9	7,6	100,0
Gruplar arası fark	Var				

*İstatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.27. İncelenen İşletmelerde Biber Yetiştirilme Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Biber Alan				
	Yok	4-60 da	61-150	150 da'dan fazla	Toplam
<100 da	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
101-440 da	96,5	3,5	0,0	0,0	100,0
>440 da	82,9	8,6	2,9	5,6	100,0
Toplam	93,0	4,1	1,0	1,9	100,0

Yeteri kadar veri olmadığından grup ve test yapılamamıştır

4.7.4. İşletmelerde Ürün Verimleri, Satış Fiyatları ve Üretim Masrafları

İşletmelerde yetiştirilen ürünlerin verimleri, satış fiyatları ve üretim masrafları işletme gruplarına göre Çizelge 4.28; 4.29; 4.30; 4.31'de incelenmiştir.

Çizelge 4.28. Ürün Verimleri (Kg/Da)

İşletme Ölçeği	Buğday verim	Pamuk verim	Mısır verim	Biber verim
<100 da	547,7	521,4	885,6	0,0
101-440 da	552,3	530,5	844,4	625,0
>440 da	596,6	572,7	973,6	497,5
Toplam	565,5	541,5	901,2	561,2
Gruplar arası fark	Yok	Yok	Yok	Yok

İncelenen işletmelerde ortalama verim buğdayda 565,5 kg/da, pamukta 541,5 kg/da, mısırdan 901,2 kg/da, biberde ise 561,2 kg/da'dır.

Çizelge 4.29. Ürün Satış Fiyatları (TL/Kg)

İşletme Ölçeği	Buğday	Pamuk	Mısır	Biber
<100 da	1,8	3,4	1,5	-
101-440 da	1,8	3,2	1,6	2,1
>440 da	1,8	3,4	1,6	1,4
Toplam	1,8	3,4	1,6	1,2
Gruplar arası fark	Yok	Yok	Yok	Var

İncelenen işletmelerde ortalama satış fiyatı buğdayda 1,8 TL/Kg, pamukta 3,4 TL/Kg, mısırdan 1,6 TL/Kg, biberde ise 1,2 TL/Kg'dır. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak biber satış fiyatında azalış bulunmakta olup bu azalış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 4.30. Ürün Maliyetleri (TL/Kg)

İşletme Ölçeği	Buğday	Pamuk	Mısır	Biber
<100 da	0,1	0,1	-	-
101-440 da	0,1	0,1	0,1	-
>440 da	0,4	0,4	0,4	0,2
Toplam	0,2	0,2	0,2	0,1
Gruplar arası fark	Var	Var	Var	Yok

İncelenen işletmelerde ortalama ürün maliyeti buğdayda 0,2 TL/Kg, pamukta 0,2 TL/Kg, mısırdaki 0,2 TL/Kg, biberde ise 0,1 TL/Kg'dır. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak buğday, pamuk ve mısır masraflarında artış bulunmaktadır. Bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 4.31. İşletmelerin Toplam Gelir, Toplam Maliyet Ve Toplam Karı(TL)

İşletme Ölçeği	Toplam Gelir(TL)	Toplam Maliyet(TL)	Toplam Kar(TL)
<100 da	22.568,6	23.920,3	-1.351,7
101-440 da	68.718,9	58.869,4	9.849,5
>440 da	473.902,2	229.066,2	244.836,0
Toplam	188.396,6	103.952,0	84.444,6
Gruplar arası fark	Var	Var	Var

Küçük ölçekli işletmeye sahip olan işletmecinin elde ettiği gelir toplam maliyetini karşılamamaktadır. İşletme büyüklüğü arttıkça işletmecinin elde ettiği gelir ve kârı artmaktadır. Fakat aynı zamanda işletmecinin ürettiği ürün için harcadığı toplam masraflarda artmaktadır.

4.7.5. Buğday Depolama

Tahıllar ve diğer bitkisel ürünler tarımsal üretimde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’de iklim koşullarının etkisiyle buğday üretimi diğer ürünlere göre daha yaygındır. Buğday insan beslenmesinin temel gıda maddesidir. Bu nedenlerle işletmecilerin 2018-2019 buğday verileri işletme büyüklüğüne göre karşılaştırılarak Çizelge 4.32; 4.33’te incelenmiştir.

Çizelge 4.32. İşletmelerin Buğday Üretim, Tüketim Miktarı (Kg)

İşletme Ölçeği	2018				2019			
	Üretim miktarı	Evde tüketilen (bulgur, un)	Tohum için ayrılan	Satılan	Üretim miktarı	Evde tüketilen (bulgur, un)	Tohum için ayrılan	Satılan
I	92096,2	845,7	1372,3	89878,1	32790,2	1422,3	746,8	30621,0
II	92465,6	1020,9	2968,4	88476,3	102330,8	1918,4	2379,3	98033,1
III	110617,9	2863,6	3900,0	103854,3	398140,0	6442,9	10314,3	381382,9
Ortalama	96877,1	1410,4	2663,3	92801,4	152483,6	2889,9	3835,8	145757,8
Fark	yok	yok	yok	yok	var	var	var	var

İncelenen işletmelerde 2018'e göre 2019 yılında buğdayın üretim miktarı, evde tüketilen miktar, tohum için ayrılan miktar ve satılmak için ayrılan miktar artmıştır. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak 2019 yılında elde edilen verilerde artış yaşanmıştır. Nitekim küçük işletmelerde evde tüketilen miktar ortalama 1422,3 kg iken büyük işletmelerde ortalama 6442,9 kg'dır. Aynı şekilde tohum için ayrılan miktar küçük işletmelerde ortalama 746,8 kg iken büyük işletmelerde ortalama 10314,3 kg'dır. Bu artış istatistiki olarak anlamlıdır.

Çizelge 4. 33. İşletmelerin Buğday Üretimi, Tüketimi (%)

İşletme Ölçeği	2018 (üretim içerisindeki yüzdesi)				2019 (üretim içerisindeki yüzdesi)			
	Evde tüketilen (bulgur, un)	Tohum için ayrılan	Satılan	Toplam	Evde tüketilen (bulgur, un)	Tohum için ayrılan	Satılan	Toplam
I	0,9	1,5	97,6	100,0	4,3	2,3	93,4	100,0
II	1,1	3,2	95,7	100,0	1,9	2,3	95,8	100,0
III	2,6	3,5	93,9	100,0	1,6	2,6	95,8	100,0
Ortalama	1,5	2,7	95,8	100,0	1,9	2,5	95,6	100,0

2018 yılında evde tüketilen buğday miktarı üretim içerisindeki payı küçük işletmelerde % 0,9 iken, 2019 yılında bu oran %4,3'tür. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak işletmeler 2018 yılında evde tüketilen buğday oranını arttırırken, 2019 yılında işletmeler bu oranı azaltmıştır. İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğu ürettiği buğdayı satmaktadır. 2018 yılında işletme büyüklüğüne bağlı olarak satılan buğday oranı azalırken, işletmeler bu azalışı evde tüketilen ve tohum için ayrılan buğdaya kaydırmışlardır.

Tarım, doğal koşullara bağlıdır. Bu özelliğinden dolayı üreticiler her an risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Çiftçinin üretim aşamasında karşı karşıya kaldığı bu riskler bir yıllık emeğinin heba olmasına neden olmaktadır. İşte bu noktada tarım sigortalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle işletmelerin buğdayda tarım sigortası yapma durumları Çizelge 4.34'te incelenmiştir

Çizelge 4.34. İncelen İşletmelerin Buğdayda Sigorta Durumu(%)

İşletme Ölçeği	Buğdayda tarım sigortası yaptırıyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	31,2	68,7	100,0
101-440 da	57,9	42,1	100,0
>440 da	48,6	51,4	100,0
Ortalama	45,9	54,1	100,0
Gruplar arası fark	Var		

İncelenen işletmelerin %45,9'u buğdayda tarım sigortası yaparken, %54,1'i sigorta yapmamaktadır.

İşletmeciler depolamaya uygun ürünler için depolama imkânlarının olmaması durumunda ürünlerini hemen elden çıkartmak zorunda kalmakta ve bu durum da işletme karının düşmesine sebep olmaktadır. Ürününü depoya koymadan elden çıkartmak zorunda kalan işletmeciler düşük fiyatların da etkisiyle çoğunlukla

kaliteye fazla önem vermemekte ve üretimde kalitesizlik tüccarlara ve sanayicilere bir kalitesizlik ücreti olarak yansımaktadır. Ayrıca büyük miktarlarda ürün alımı yapan tüccar ve/veya sanayiciler için de bir stok maliyeti ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerle üreticilerin buğday satış yerleri ve satış miktarları işletme ölçeklerine göre Çizelge 4.35; 4.36’da incelenmiştir.

Çizelge 4.35. İşletme Büyüklüğüne Göre Üreticilerin Buğday Satış Yerleri ve Buğday Satış Miktarları

İşletme Ölçeği	Satış Miktarı(Kg)								Toplam	
	TMO		Tüccar		LİPAŞ		Bilmiyor			
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
<100 da	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	30.621,0	100,0	30.621,0	100,0
101-440 da	0,0	0,0	0,0	0,0	1.596,5	1,6	96.436,6	98,4	98.033,1	100,0
>440 da	9.285,7	2,4	10.642,9	2,8	0,0	0,0	361.454,3	94,8	381.382,9	100,0
Ortalama	2.321,4	1,6	2.660,7	1,8	650,0	0,4	140.125,7	96,1	145.757,8	100,0

İncelenen işletmelerin ortalama buğday satış miktarı 145757,8 kg’dır. İşletmeciler ürettikleri buğdayın ortalama %1,8’ini tüccara, %1,6’sını TMO’ya, %0,4’ünü lisanslı depoya pazarlamaktadır. %96,1’i gibi önemli bir oranı ise buğdayını nereye pazarladıklarını bilmemektedir. TMO’nun alım garantisinin olması, alım fiyatının açıklaması ve devlet kuruluşu olmasından dolayı işletmeler TMO’yu tercih etmektedirler. İşletmelerin % 1,8’i ise eski alışkanlıklarından dolayı ürettiği ürünü tüccara satmaktadırlar. Tüccara satma nedenleri ise;

- ✓ İşletmecilerin yeterli depolama imkânlarının olmaması,
- ✓ Başka satacak yeri olmaması,

- ✓ Tüccarın kaliteye daha az önem vermesi ve böylece her kaliteden ürün alması,
- ✓ Tüccarın araziye yakın olması nedeniyle ürünü satarken nakliye masraflarının azalması,
- ✓ Ürün teslimi öncesi avans vermesi,
- ✓ Tüccarın ürün bedelini daha erken ödemesi gibi nedenlerle işletmeciler ürünlerini tüccara satmaktadır.

Kusek ve Arkadaşlarına göre (2018), Buğday hasadının başlama tarihi bölgelere göre değişmekte, hasat her bölge için 20 günlük kısıtlı bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Zaman diliminin kısıtlılığı ve aynı bölgede yer alan üreticilerin hasadı en kısa sürede gerçekleştirip ürünlerini bir an önce pazara sunma istekleri önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunda en büyük etken yıl içinde borçlanma yoluyla yapılan üretim masraflarının ve aile ihtiyaçlarının biran önce karşılanması yanında çiftçilerin yangın, dolu, sel vb. doğal afetlere maruz kalmadan ürünlerini en kısa sürede pazara sunma isteklerinden kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak hasat döneminde, üreticiler ürünün pazarlamasında sorunlar yaşamaktadır. Bundan dolayı işletmecilerin buğday satarken karşılaştıkları sorunlar ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki Çizelge 4.36; 4.37’de incelenmiştir.

Çizelge 4.36. İşletmecilerin Buğday Satarken Bir Sorunla Karşılaşması ve İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Ürettiğiniz buğdayı satarken bir sorunla karşılaşılıyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	31,9	68,1	100,0
101-440 da	45,6	54,4	100,0
>440 da	28,6	71,4	100,0
Ortalama	35,4	64,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmecilerin % 35,4'ü buğday satarken sorunlarla karşılaşırken, %64,6'sı herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır.

Çizelge 4.37. İşletmecilerin Buğday Satarken Karşılaştıkları Sorunlar ve İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Büyüklüğü	Evet, ise sorun nedir?		Toplam
	İstediğim fiyata satamıyorum	Ürünü depolamakta güçlük çekiyorum.(Depolama yapmak istiyorum ancak imkânım yok)	
<100 da	100,0	0,0	100,0
101-440 da	65,4	34,6	100,0
>440 da	80,0	20,0	100,0
Ortalama	81,8	18,2	100,0
Gruplar arası fark	Var		

İşletmecilerin %81,8'i gibi büyük bir çoğunluğu ürününü istediği fiyata satamazken, %18,2'si ürününü depolamakta güçlük çekmektedir. Küçük işletmelerin depo maliyetine katlanacak gücü olmadığından ürettikleri ürünleri hemen elden çıkartmak isterler ve böylece ürünleri isteği fiyata satamamaktadırlar.

Buğdayda hasat zamanının kısa bir döneme sıkışması, üreticilerin depolama imkânlarının olmaması ve ihtiyaçların bir an önce karşılama istekleri nedeniyle fiyatlar hasat döneminde üretim miktarına bağlı olarak düşmekte, hasadı takiben birkaç ay içerisinde ise artmaktadır. İşletmecilerin yeterli depolama ve finansman imkânı olması durumunda işletmecilerin %78,8'i ürettikleri buğdayı hasat döneminde bekletmek istemektedirler ve böylece işletmeler lisanslı depoya koyduğu ürünü daha sonra istediği fiyata satma imkânı elde ederler(Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38. İşletmelerin Yeterli Depolama ve Finansman İmkânı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Yeterli depolama ve finansman imkânınız olsa buğdayı hasat döneminde daha fazla bekletmeyi düşünür müsünüz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	75,0	25,0	100,0
101-440 da	84,2	15,8	100,0
>440 da	77,1	22,9	100,0
Ortalama	78,8	21,2	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Lisanslı depoculuk sistemi önemli bir uygulamadır. Özellikle tahıllarda uygulama alanı fazladır. Fakat ülkemizde yeni gelişen bir uygulamadır. Nitekim İşletmecilere daha önce Lisanslı Depoculuk Sistemini duydunuz mu? Sorusunu yönlendirdiğimizde işletmecilerin %36,1'i lisanslı depoculuk sistem hakkında bilgi sahibi iken, %63,9'u sistem hakkında bilgi sahibi değildir. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak lisanslı depoculuk sistemi hakkında bilgi sahipliği, işletme oranında artış bulunmakta olup bu artış istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Nitekim küçük işletmelerde bu oran %12,5 iken, büyük işletmelerde %57,1'dir(Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39. Lisanslı Depoculuk Sistemini Bilmeleriyle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(%)

İşletme Ölçeği	Lisanslı Depoculuk sistemini daha önce duydunuz mu?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	12,5	87,5	100,0
101-440 da	38,6	61,4	100,0
>440 da	57,1	42,9	100,0
Ortalama	36,1	63,9	100,0
Gruplar arası fark	Var		

İşletmecilere lisanslı depoculuk sistemini duyduysanız yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Sorusunu yönlendirdiğimizde işletmecilerin %47,1'i yeterli bilgiye sahip olduğunu ifade ederken, %52,9'u yeterli bilgiye sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir(Çizelge 4.40). Nitekim Kaya çalışmasında (2017), işletmelerin lisanslı depoculuk hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını, ürününü tüccara satan çiftçilerde bilgi eksikliğinin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Çizelge 4.40. Lisanslı Depoculuk Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip Olmalarıyla İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki(%)

İşletme Ölçeği	Duyduysanız Lisanslı Depoculuk konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	50,0	50,0	100,0
101-440 da	36,3	63,6	100,0
>440 da	55,0	45,0	100,0
Ortalama	47,1	52,9	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Lisanslı depoculukta teşvik unsuru olan kira desteğiyle devlet, doğrudan çiftçinin lisanslı depolara ödeyeceği depo kirasının bir kısmını lisanslı depolara ödeyerek çiftçi açısından depolamayı daha ucuz hale getirmektedir. Nitekim İşletmecilere lisanslı depolara bırakılan ürün için sağlanan vergi avantajları ile depo kira desteği hakkında yeterince bilginiz var mı? Sorusunu yönlendirdiğimizde işletmecilerin %15,1'i evet derken, %84,9'u hayır demiştir. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak küçük işletmelerin %5,5'i vergi avantajları ve depo kira desteği hakkında yeterli bilgiye sahipken, büyük işletmelerin ise %33,3'ü yeterli bilgiye sahiptir. Bu artış istatistiki olarak anlamlıdır(Çizelge 4.41).

Çizelge 4.41. İşletme Büyüklüğüne Bağlı Olarak Sağlanan Vergi Avantajları ve Depo Kira Desteği Arasındaki İlişki(%)

İşletme Ölçeği	Duyduysanız Lisanslı Depolara bırakılan ürün için sağlanan vergi avantajları ve depo kira desteği hakkında yeterli bilginiz var mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	5,5	94,4	100,0
101- 440 da	6,25	93,7	100,0
>440 da	33,3	66,7	100,0
Ortalama	15,1	84,9	100,0
Gruplar arası fark	Var		

İşletmecilere lisanslı depoculuk sizce güvenilir mi? Sorusunu yönlendirdiğimizde işletmecilerin %22,1'i güvenilir %64,2'si güvenilir değil ve %13,7'si bilmiyorum cevabını vermiştir. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak güvenilir diyen işletme oranında artış yaşanırken, güvenilir değil diyen işletme oranında azalış yaşanmaktadır. Bu veriler istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur(Çizelge 4.42).

Çizelge 4.42. Lisanslı Depoculuk Güvenilirliği İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Lisanslı depoculuk sizce güvenilir mi?			Toplam
	Evet	Hayır	Bilmiyor	
<100 da	10,4	72,9	16,7	100,0
101-440 da	15,8	68,4	15,8	100,0
>440 da	40,0	51,4	8,6	100,0
Ortalama	22,1	64,2	13,7	100,0
Gruplar arası fark	Var			

Lisanslı depoculuk sisteminde işletmelerin depolanabilecek büyüklükte üretim yapması gerekmektedir. Üretim ölçeği büyük olan işletmelerin lisanslı depoculuk sisteminden kolayca yararlanabilme imkânı bulunmakla birlikte küçük işletmenin depoya koyacak miktarda mamulü olmadığından lisanslı deponun getirdiği maliyeti karşılayacak gücü bulunmamaktadır. Bununla birlikte, küçük ölçekte üretim yapan işletmelerin ürünü lisanslı depolarda depolansa bile sistemin getirdiği maliyetler dikkate alındığında istenen kârlılık çok düşük düzeyde kalmaktadır. Bu durum küçük ölçekte üretim yapan işletmelerin sistemden faydalanmasını zorlaştırmaktadır (Uras ve Güngör 2006). Bu nedenle işletmelerin işletme büyüklüğü ile lisanslı depoya ürün verme arasındaki ilişki Çizelge 4.43'te incelenmiştir.

Çizelge 4.43. Lisanslı Depoya Ürün Verme İsteği (%)

İşletme Ölçeği	.Bölgenizdeki lisanslı depoya ürün vermeyi düşünüyor musunuz?			Toplam
	Evet	Hayır	Bilmiyor	
<100 da	18,7	79,2	2,1	100,0
101-440 da	35,1	64,9	0,0	100,0
>440 da	28,6	65,7	5,7	100,0
Ortalama	27,5	69,9	2,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok			

İşletmelerin %27,5'i lisanslı depoya ürün vermeyi isterken, %69,9'u lisanslı depoya ürün vermeyi istememektedir.

İşletmelerin lisanslı depoyu kullanmama nedenleri;

- ✓ Lisanslı depoculuk hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıklarını,
- ✓ Ürün bedellerini hemen alamadıklarını,

- ✓ Lisanslı depoculuk sistemine güvenmediklerini,
- ✓ Bölgede lisanslı depoculuk yapan kuruluş olmadığını,
- ✓ Vergi teşviklerinin yetersiz olduğunu,
- ✓ Kredi faizlerinin yeterince düşük olmadığını belirtmişlerdir(Çizelge 4.44).

Çizelge 4.44. Lisanslı Depo Kullanmama Nedenleri (%)

İşletme Ölçeği	Hayır ise; lisanslı depoyu kullanmama nedenleriniz nelerdir?							Toplam
	Yeterince bilgiye sahip değilim	Ürünün bedelini hemen alamıyorum	Sisteme yeterince güvenmiyorum	Bölgede lisanslı depoculuk yapan kuruluş yok	Verilen teşvikleri yetersiz	Kredi faizi yeterince düşük değil	Ürün fiyatının düşme riski var	
<100 da	78,9	2,6	7,9	2,6	2,6	2,6	2,6	100,0
101-440 da	81,1	0,0	8,1	8,1	2,7	0,0	0,0	100,0
>440 da	56,5	4,3	26,1	4,3	0,0	4,3	4,3	100,0
Ortalama	72,2	2,3	14,0	5,0	1,8	2,3	2,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok							

İşletme büyüklüğüne bağlı olarak il sınırında bulunan lisanslı depo ve TMO alım noktaları Çizelge 4.45'te incelenmiştir.

Çizelge 4.45. Lisanslı Depo Ve TMO Alım Noktası Bulunma Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Bulunduğunuz il sınırları içerisinde kaç tane lisanslı depo ve TMO alım noktası var?									Toplam
	1	2	3	4	5	7	8	Yok	Bilmiyor	
<100 da	22,9	8,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	56,2	100,0
101-440 da	28,1	7,0	7,0	0,0	1,5	1,7	0,0	19,3	35,1	100,0
>440 da	40,0	8,6	0,0	2,8	0,0	0,0	2,8	22,9	22,9	100,0
Ortalama	30,3	8,0	2,3	0,9	0,6	0,6	0,9	18,2	38,2	100,0
Gruplar arası fark	Yok									

İşletmecilerin, %30,3'ü 1 tane, %18,2'si yok , %8,0'ı 2, %2,3'ü 3 tane ve %38,0'ı konu hakkında herhangi bilgisi bulunmadığını belirtmişlerdir.

Lisanslı depo sahiplerinin daha önce yörede hububat ticareti yapıp yapmadığı oldukça önemlidir. Özellikle bölgede 1 adet lisanslı varsa lisanslı depo sahibi hem tüccar olarak hem de emanete ürün alımını aynı alanda yürütmektedir. Lisanslı depoya ürününü getiren üretici peşin satma durumunda TMO'ya veya diğer tüccarlara verilen fiyatı tam olarak bilmediğinden doğrudan lisanslı depo sahibine ürününü satabilmektedir. Bundan dolayı lisanslı depo sahibinin daha önce hububat ticaretiyle uğraşma durumu Çizelge 4.46'da incelenmiştir.

Çizelge 4.46. Lisanslı Depo Sahibinin Daha Önce Hububat Ticaretiyle Uğraşma Durumu(%)

İşletme Ölçeği	Bulunduğunuz il sınırları içerisinde lisanslı depo var ise sahibi veya sahipleri daha önce yörenizde hububat ticareti ile uğraşıyor muydu?			Toplam
	Evet	Hayır	Bilmiyor	
<100 da	12,5	31,2	56,3	100,00
101-440 da	22,8	33,3	43,9	100,00
>440 da	28,6	34,3	37,1	100,00
Ortalama	21,3	32,9	45,8	100,00
Gruplar arası fark	Yok			

İncelenen işletmelerin %21,3'ü lisanslı depo sahibinin daha önce yörede hububat ticareti yaptığını belirtirken, %32,9'u depo sahibinin yörede daha önce hububat ticaretini yapmadığını belirtmiştir.

TMO arzın yoğun olduğu hasat dönemlerinde piyasada oluşması gereken fiyattan daha yüksek fiyat verebilmektedir. Bu durum nedeniyle, üretici diğer alıcılar karşısında yüksek fiyatlar nedeniyle ürününü TMO'ya satmaktadır. Bu kapsamda üreticiler lisanslı depolara ürün koymak yerine ürününü TMO'ya satmayı tercih edebilmektedir. Depolara olan talebin düşük olması diğer bir

sorundur. Üreticinin hasat döneminde acil nakit ihtiyacı ve finansman zorluğu, lisanslı depoculuğun kullanımını da etkilemektedir. Ürün bedelinin hemen alınamaması ve kredi faizlerinin yeterince düşük olmaması gibi finansmana erişimi zorlaştıran unsurlar lisanslı depoculuğun kullanımını azaltmaktadır. Nitekim işletmecilerin %12,5'i TMO veya lisanslı depoya ürün verirken, %87,5'i gibi büyük çoğunluğu ürününü vermemektedir(Çizelge 4.47).

Çizelge 4.47. Lisanslı Depoya Ve TMO'ya Ürün Verme Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Daha önce lisanslı depoya veya TMO'ya satmak üzere ürün verdiniz mi?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	6,3	93,7	100,0
101-440 da	14,1	85,9	100,0
>440 da	17,1	82,9	100,0
Ortalama	12,5	87,5	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmecilere lisanslı depo alım noktasına götürdüğünüz ürününüzün analizinin yapılması ve depoya boşaltılması için ne kadar süre beklediniz? Sorusunu yönlendirdiğimizde işletmecilerin %5,5'i 1-8 saat bekledikleri, %6,0'ı 1-7 gün arası beklediklerini ve %87,6'i bekleme süresini tam olarak hatırlayamadıklarını belirtmiştir(Çizelge 4.48).

Çizelge 4.48. Ürün Analizinin Yapılması Ve Depoya Boşaltılma Süresi (%)

İşletme Ölçeği	1-8 saat	1-7 gün	3 ay	Bilmiyor	Toplam
<100 da	2,1	4,1	0,0	93,8	100,0
101-440 da	8,8	5,3	0,0	85,9	100,0
>440 da	5,7	8,6	2,8	82,9	100,0
Ortalama	5,5	6,0	0,9	87,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok				

İşletmecilerin % 19,4'ü ürünü analiz yapan personelin özellikle fiziksel analiz konusunda tereddüt yaşadığını belirtmiştir. %80,6'sı ise personelin tereddüt yaşamadığını belirtmiştir(Çizelge 4.49).

Çizelge 4.49. Personelin Fiziksel Analiz Konusunda Tereddüt Yaşama Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Lisanslı depoda ürününüzün analizini yapan personelin özellikle fiziksel analiz konusunda (kırık, cılız, süne, züccaci tane vs. tayini) tereddüt yaşadığını düşünüyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	0,0	100,0	100,0
101-440 da	25,0	75,0	100,0
>440 da	33,3	66,7	100,0
Ortalama	19,4	80,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmecilerin %75,0'ı ürün fiyatını depoya döküldükten önce öğrenirken, %25,0'i depoya döküldükten sonra öğrenmiştir(Çizelge 4.50).

Çizelge 4.50. İşletme Büyüklüğüne Bağlı Olarak Ürün Fiyatını Öğrenme Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Ürününüzün fiyatını depoya döküldükten önce mi sonra mı öğrendiniz?		Toplam
	Önce	Sonra	
<100 da	66,7	33,3	100,0
101- 440 da	75,0	25,0	100,0
>440 da	83,3	16,7	100,0
Ortalama	75,0	25,0	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Fiyatın çiftçi kararlarında belirleyici olması, lisanslı depoculuğa ilişkin politikaların belirlenmesinde temel bir etken olarak bulundurulması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Lisanslı depoya bırakılan ürün fiyatının düşme ihtimali çiftçilerin elde edeceği gelirin riske girmesi anlamına gelmektedir. Fakat çoğu zaman ürün fiyatları hasat dönemi sonrasında artış eğilimine girmekte, fiyatların hasat sonrası düşme durumu istisnai yıllarda görülmektedir. Nitekim İşletmecilerin %70,8'i ürüne verilen fiyat beklentisini karşılarken, %29,2'sinin beklentisini karşılamamaktadır(Çizelge 4.51).

Çizelge 4.51. Fiyatın Beklentiyi Karşılama Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Fiyat beklentinizi karşıladı mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	100,0	0,0	100,0
101-440 da	62,5	37,5	100,0
>440 da	50,0	50,0	100,0
Ortalama	70,8	29,2	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Çiftçinin genel olarak en önemli geçim kaynağı hasattan elde ettiği gelirdir. Küçük ölçekli işletmelerde üretim yapılması dolayısıyla hasılatın düşük olması ve girdi maliyetlerinin yüksekliği gibi nedenlerle üreticinin gelir seviyesi fiyat artış veya azalışlarından ciddi ölçüde etkilenmektedir. Bu durum çiftçilerin ürün fiyat değişmelerine duyarlılığını artırmaktadır(Kaya,2017). Nitekim işletmecilerin %31,1'i hasat döneminde verilen fiyat ile aynı fiyata lisanslı depoya ürününü verirken, %17,8'i 10 kuruş fazla, %13,3'ü 50 kuruş fazla ve %11,1'i 100 kuruş fazla fiyattan lisanslı depoya vermişlerdir(Çizelge 4.52).

Çizelge 4.52. Hasat Döneminde Verilen Fiyat İle Lisanslı Depoya Verilen Fiyat Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Hasat dönemindeki fiyata göre ne kadar yüksek fiyatta sattınız?								Toplam
	0,0	10,0	15,0	20,0	30,0	40,0	50,0	100,0	
<100 da	33,3	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	100,0
101- 440 da	60,0	0,0	20,0	0,0	0,0	20,0	0,0	0,0	100,0
>440 da	0,0	20,0	0,0	20,0	20,0	0,0	40,0	0,0	100,0
Ortalama	31,1	17,8	6,7	6,7	6,7	6,7	13,3	11,1	100,0
Gruplar arası fark	Yok								

Küçük ölçekte üretim yapan işletmelerin lisanslı depoculuk sisteminin getirdiği maliyetlere katlanacak gücü yeterince bulunmamaktadır. Zaten depoya koyacak miktarda mamulü bulunmadığından oluşan maliyetler işletmeciyi zorlamaktadır. Ayrıca lisanslı deponun beklentinin altında verdiği fiyat için TMO alım noktasına ürünün tekrar analiz ettirmek isteyen işletmeci maliyet açısından tekrar zorlamaktadır. Nitekim küçük işletmecilerin tamamı (%100) verilen düşük fiyat için TMO alım noktasında tekrar analiz ettirme imkânı yokken, büyük ölçeğe sahip işletmecilerin %16,7'sinin imkânı vardır(Çizelge 4.53).

Çizelge 4.53. TMO Alım Noktasına Teyit Amaçlı Tekrar Analiz Ettirme İmkânı İle İşletme Büyüklüğü Arasındaki İlişki (%)

İşletme Ölçeği	Lisanslı depoda beklentinizin çok altında verilen fiyat için ürününüzü, TMO alım noktasında teyit amaçlı tekrar analiz ettirme imkânınız oldu mu?		Toplam
	Oldu	Olmadı	
<100 da	0,0	100,0	100,0
101-440 da	12,5	87,5	100,0
>440 da	16,7	83,3	100,0
Ortalama	9,7	90,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Lisanslı depoda ürün analizi yapılırken ve analize göre fiyat belirlenirken işletmelerin %55,6'sında bir kamu personeli veya TMO gözetmenlik yaparken, %44,4'ünde herhangi bir gözetmen bulunmamaktadır(Çizelge 4.54).

Çizelge 4.54. Ürün Analizi Yapılırken Kamu Personeli Bulunma Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Lisanslı depoda ürününüz analiz edilirken ve analize göre fiyat belirlenirken bir kamu personeli (veya TMO) gözetmenlik yapıyor muydu?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	66,7	33,3	100,0
101- 440 da	50,0	50,0	100,0
>440 da	50,0	50,0	100,0
Ortalama	55,6	44,4	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmecilerin %41,7'si ürün analizini yapan personelin ürünü TMO'ya satmak ister misiniz? Sorusunu sorduğunu belirtirken, %58,3'ü personelin böyle bir soruyu sormadığını ifade etmiştir(Çizelge 4.55)

Çizelge 4.55. Analiz Yapan Personel Ürünü TMO'ya Satmak İstediyinizi Sorma Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Analizinizi yapan personel ürününüzü TMO'ya satmak isteyip istemediğinizi sordu mu?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	33,3	66,7	100,0
101-440 da	25,0	75,0	100,0
>440 da	66,7	33,3	100,0
Ortalama	41,7	58,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Lisanslı depoculukta teşvik unsuru olan kira desteğiyle devlet, doğrudan çiftçinin lisanslı depolara ödeyeceği depo kirasının bir kısmını lisanslı depolara ödeyerek çiftçi açısından depolamayı daha ucuz hale getirmektedir. Nitekim devletin sağladığı teşvikler düşünüldüğünde işletmecilerin %62,5'i lisanslı depoculuk faaliyetinin artarak devam etmesini isterken,%37,5'i devam etmesini istememektedir(Çizelge 4.56).

Çizelge 4.56. İşletme Büyüklüğüne Bağlı Olarak Lisanslı Depoculuk Faaliyetinin Artarak Devam Etme Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Devletin lisanslı depoya ürün teslim eden üretici için sağladığı teşvikler de düşünüldüğünde lisanslı depoculuk faaliyetinin ülke genelinde artarak devam etmesini ister misiniz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	33,3	66,7	100,0
101-440 da	87,5	12,5	100,0
>440 da	66,7	33,3	100,0
Ortalama	62,5	37,5	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

İşletmecilerin %30,6'sı analiz yapan personelin hangi kurum adına çalıştığını, eğitim ve tecrübesi hakkında bilgi sahibi iken, %69,4'ü herhangi bir bilgiye sahip değildir(Çizelge 4.57).

Çizelge 4.57. Personelin Eğitimi, Çalıştığı Kurum Hakkında Bilgi (%)

İşletme Ölçeği	Lisanslı depoda analiz yapan personelin hangi kurum adına çalıştığını, eğitimi ve tecrübesi konularında bilgi edindiniz mi? Veya yetkililerce bilgilendirildiniz mi?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	33,3	66,7	100,0
101-440 da	25,0	75,0	100,0
>440 da	33,3	66,7	100,0
Ortalama	30,6	69,4	100,0

Küçük ölçekte üretim yapan üreticilerin depo maliyetine katlanacak gücü bulunmadığından ürünlerini depolarda çok uzun süre muhafaza etmemektedirler. Nitekim büyük işletmelerin %40,0'ı ürünlerini 60 gün muhafaza ederken, küçük işletmelerin tamamı 30 gün muhafaza etmektedir(Çizelge 4.58).

Çizelge 4.58. Ürünün Lisanslı Depoda Kalma Süresi (%)

İşletme Ölçeği	Ürününüz lisanslı depoda ne kadar kaldı? (gün)						Toplam
	10	15	30	45	60	90	
<100 da	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
101- 440 da	16,7	16,7	50,0	0,0	16,7	0,0	100,0
>440 da	20,0	0,0	0,0	20,0	40,0	20,0	100,0
Ortalama	12,2	5,6	50,0	6,7	18,9	6,7	100,0

İncelenen işletmelerin % 59,7'si yapılan lisanslı depoculuk faaliyetinin beklentilerini karşıladığını ifade ederken, %40,3'ü bu faaliyetin beklentilerini karşılamadığını ifade etmiştir(Çizelge 4.59).

Çizelge 4.59. Lisanslı Depoculuğun Beklentiyi Karşılama Durumu (%)

İşletme Ölçeği	Üretici memnuniyeti açısından değerlendirme yapacak olursanız lisanslı depoculuk faaliyeti üreticinin tüm beklentilerini karşılamakta mıdır?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	66,7	33,3	100,0
101- 440 da	62,5	37,5	100,0
>440 da	50,0	50,0	100,0
Ortalama	59,7	40,3	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

Sezal çalışmasında (2017), lisanslı depoculuk sisteminin önemli bir uygulama olduğunu, tarım ürünleri ticareti kolaylaştırdığını ve pazar alanını genişlettiğini, ürün piyasalarının gelişmesine fayda sağladığını ve bu piyasalarda fiyat istikrarının şekillenmesinde pozitif etkisinin olduğunu, ürün tedariki konusunda sanayicinin elini güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Nitekim bu çalışmada İşletmecilerin %76,4’ü bu denli öneme sahip olan sistemden gelecek yıllarda daha çok yararlanmayı düşünürken, %23,6’sı gelecek yıllarda yararlanmayı düşünmemektedir(Çizelge 4.60).

Çizelge 4. 60. Gelecek Yıllarda LİPAŞ’tan Yararlanma Durumu(%)

İşletme Ölçeği	Gelecek yıllarda LİPAŞ’tan daha çok yararlanmayı düşünüyor musunuz?		Toplam
	Evet	Hayır	
<100 da	100,0	0,0	100,0
101-440 da	62,5	37,5	100,0
>440 da	66,7	33,3	100,0
Ortalama	76,4	23,6	100,0
Gruplar arası fark	Yok		

4.7.6. Lisanslı depoya ürün verme istekliliğini etkileyen faktörler

Üreticilerin bölgelerinde bulunan lisanslı depoya ürün verme istekliliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Bağımlı değişken olarak üreticinin ürününü lisanslı depoya verir misiniz sorusuna verdiği evet veya hayır cevapları alınmış olup, bağımsız değişkenler olarak yaş, aile birey sayısı, eğitim, meslek, tarım dışı gelirin varlığı, traktör sahipliği, kredi kullanımı, tarımda geçirilen deneyim yılı, hayvancılık yapılıp yapılmadığı ve devletten destek alma durumu alınmıştır(Çizelge 4.61; 4.62).

Çizelge 4.61.Sınıflandırma Tablosu

Gözlenen		Tahmin		
		Ürününüzü lisanslı depoya verir misiniz?		Doğruluk oranı
		Evet	Hayır	
Ürününüzü lisanslı depoya verir misiniz?	Evet	29	10	74,4
	Hayır	9	89	90,8
	Genel doğruluk oranı			86,1

Bağımsız değişken: Lisanslı depo kullanımı (1 evet; 2 hayır)

Model bir üreticinin lisanlı depoyu kullanıp kullanmayacağını %86,1 ile doğru tahmin etmektedir.

Çizelge 4.62. Modelde Anlamlı Olan Değişkenlerin Katsayıları

Değişkenler	Katsayı	Satndart hata	Wald istatistiği	Sd	P değeri	Exp(B)
Tarımsal faaliyet dışı geliri (1-evet; 2-hayır)	0,8	0,3	5,9	1,0	0,0	2,3
Traktör sahipliği (1-evet; 2-hayır)	-1,1	0,5	3,9	1,0	0,0	0,3
Devlet desteği alma durumu (1-evet; 2-hayır)	0,8	0,5	3,2	1,0	0,1	2,3

Modelde tarımsal faaliyet dışı gelir varlığı, traktör sahipliği ve devlet desteği alma değişkenleri anlamlı olarak yer almıştır. Tarım dışı gelir durumu değişkeni modelde pozitif katsayılı yer almakta olup, tarım dışı geliri olanların olmayanlara göre lisanslı depo kullanımına 2,3 kat daha pozitif baktıkları görülmektedir. Traktör sahipliği değişkeni modelde negatif katsayılı yer almakta olup, traktör sahibi üreticilerin olmayanlara göre lisanslı depoya negatif yaklaştıkları ($1-0,35= \%65$) anlaşılmaktadır. Ürettiği ürünlerden dolayı devlet desteği alma durumu modelde pozitif katsayılı yer almaktadır. Buna göre destek alanların olmayanlara göre lisanslı depo kullanımına daha pozitif (2,3 kat) yaklaştıkları görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, lisanslı depoculuğun çiftçiler açısından değerlendirilmesini analiz etmek amacıyla 2020 yılında Şanlıurfa ili, Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçelerinde yapılmıştır. Bu amaçla üreticilerin sosyal, teknik ve ekonomik özellikleri, tarımsal faaliyet sonuçları ile lisanslı depoculuk sisteminden yararlanma düzeylerine ilişkin bilgiler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Türkiye’de Lisanslı depoculuk sistemi; tarım ürünleri piyasasının gelişmesi, tarım ürünlerinin üretiminde sürekliliğin sağlanması, ürünlerin yıl boyunca zamana yayılarak üreticiye istediği fiyattan ürününü satabilme olanağı verilmesi, üreticinin acil finansman ihtiyacının oluşması durumunda lisans makbuzlarının teminat gösterilebilmesi yoluyla düşük faizli kredi kullanımının sağlanması, işleyici ve sanayici için istenilen kalite ve miktarda hammadde bulabilme imkânının sunulması, spot piyasalardan türev piyasalara geçişte ve türev piyasaların gelişiminde önemli bir altyapı oluşturulması, ürünün sisteme dâhil olması sebebiyle vergi zayıflatmalarının önlenmesi ve ürün borsacılığının gelişmesi için önemli faydalar oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre; İşletmelerin ortalama yaşı 45 yıl, aile genişliği Türkiye ortalamasından 2 kat daha yüksektir(8.9 kişi). İşletmecilerin eğitim düzeyleri düşük, %76,4’ünün esas mesleği çiftçilik, tarımsal deneyim süresi ortalama 23,9 yıl, tarımsal kredi kullanım oranları düşük, kredi teminini ise; Ziraat Bankası ve Tarımsal kredi kooperatiflerinden sağlamaktadır. İşletmecilerin %53,9’unun tarımsal faaliyet dışı geliri bulunmakta, %30,6’sı hayvancılıkla uğraşmakta, , %72,7’si devlet desteği almakta ve %80,7 gibi büyük bir çoğunluğu ÇKS’ ye kayıt yaptırmıştır. Araştırma sonuçları seçilen ilçelerde kırsal yapının belirgin olduğu göstermektedir.

İşletmelerin %34,3’ü küçük ölçekli işletme, %40,7’si orta ölçekli işletme ve %25,0’ı büyük ölçekli işletmedir. İşletmelerin ortalama arazi büyüklüğü 544,6 da olup bunun 498,8 dekarı sulanmaktadır. Arazilerin mülkiyet yapısı, işletim

sistemi; tam hisseli, birden fazla hisseli, kira ve ortak arazi olarak belirlenmiştir. İşletmelerin %71,0'ı tam hisseli, %13,7' kira arazisi, %7,4'ü ortak arazi ve %6,3'ü birden fazla hisseli arazidir. Büyük işletmelerin aksine küçük işletmelerde tam hisseli arazi bulunma oranı düşüktür. Buna karşılık küçük işletmeler kira arazi ve ortak arazi şeklinde olup bu yapı özellikle küçük işletmelerde olmak üzere lisanslı depo kullanımını olumsuz etkilemektedir. Çünkü küçük ölçekte üretim yapan işletmelerin lisanslı depoya koyacak miktarda ürünü olmadığından, lisanslı depoculuğun getirdiği maliyetleri karşılama gücü bulunmamaktadır.

İşletmelerin üretim deseni ağırlıklı olarak buğdaydır. Buğday dışında arpa, pamuk, mısır ve biber üretilmektedir. İşletmelerin ortalama buğday üretim miktarı 152.483,6 kg olup, 145.757,8 kg buğday satılmak için ayrılmıştır.

Lisanslı depoculuk sistemi önemli bir uygulamadır. Özellikle tahıllarda uygulama alanı fazladır. Fakat ülkemizde yeni gelişen bir uygulamadır. Uygulamada bir takım sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar; işletmelerin %63,9'u bu denli önemli olan uygulamadan haberdar olmadığı dolayısıyla bilgi eksikliğinin olduğu, %69,9 gibi büyük bir çoğunluğu lisanslı depoya ürün vermeyi düşünmediği, buna neden olarak ise; işletmelerde faaliyet gösterenlerin sistem hakkında bilgi sahibi olmaması, dolayısıyla sisteme güvenmemesi, lisanslı depoya verilen ürün bedelinin zamanında alınmama endişesi, ürün fiyatının düşme riskini göze alamaması ve kredi faizlerini yüksek olmasıdır. Bu sorunlar lisanslı depoculuk sisteminin yaygın kullanımını olumsuz etkilemektedir. Bu denli önemli olan bir uygulamanın geliştirilmesi için lisanslı depoculuk hakkında çiftçiler bilgilendirilmelidir.

Bilgilendirilme kapsamında sistemin faydalarının anlatılması, eğitim, tanıtım ve bilgilendirilme faaliyetlerinin artırılması gibi sisteme fayda sağlayacak politikalar lisanslı depoculuk faaliyetinin yaygınlaşmasında büyük önem arz etmektedir. Ayrıca küçük üreticinin depoya verecek miktarda mamulü olmadığı için deponun maliyetine katlanacak gücü de bulunmamaktadır. Bununla birlikte küçük ölçekte üretim yapan işletmelerin ürettiği ürün lisanslı depolarda depolansa

bile sistemin getirdiği maliyetler dikkate alındığında beklenen kârlılık çok düşük olacaktır. Bu durum küçük ölçekte üretim yapan çiftçilerin sistemden yararlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle küçük ölçekte üretim yapan işletmelerde tarımsal kredi olanakları, finansman imkânları ve girdi desteklerinin artırılması önem arz etmektedir.

Küçük ölçekte üretim yapan üreticilerin depo maliyetine katlanacak gücü bulunmadığından işletme büyüklüklerinin artırılmasına yönelik politikalar, çiftçilerin ürettiği ürün miktarını dolayısıyla hasılatı artıracığından lisanslı depoların çiftçiler açısından kârlılığını artırabilecektir. Bu durum çiftçilerin lisanslı depolardan daha fazla yararlanmasını sağlayabilecektir.

Çiftçilerin lisanslı depoculuğu kullanmamalarına ilişkin diğer nedenler ise hasat döneminde yaşadıkları finansman ve depo yetersizliği ile ilişkilidir. Nitekim işletmeler kredi faizlerinin yeterince düşük olmadığını, ürün fiyatının düşme riskinin olduğunu ve ürün bedelini hemen alamamaları nedeniyle lisanslı depoculuğu kullanmadığını belirtmişlerdir. İşletmecilerin geneli yeterli depolama ve finansman imkânının olması durumunda ürünlerini daha fazla bekletmeyi düşünmektedir. Bunun için yeterli lisanslı depo kapasitesi oluşturulması gerekmektedir. Böylece üreticiler ürünlerini hasat döneminde daha fazla bekletirler ve ürünlerini daha yüksek fiyata satma imkanı bulurlar. Ayrıca işletmecilerin ürünlerini lisanslı depoya getirmelerini sağlamak için üreticilerin ihtiyaç duyduğu finansman ve fiyat riskinden kaynaklı tereddütlerin giderilmesi önem arz etmektedir.

Lisanslı depoculuk sisteminin bir takım faydası olduğu açıktır. Lisanslı depoculuğun geliştiği durumda; ürün fiyatlarının daha istikrarlı bir yapıya kavuşacağı, üreticilerin aldıkları ürün senetlerini teminat göstererek belirli bir finansman maliyetine katlanarak bankalardan kredi kullanabileceği, kullandıkları krediyle finansman ihtiyacını karşılayan üreticiler, fiyatların kendini tatmin ettiği seviyeye gelmesi neticesinde ürün senedini satabileceği ve ürününü pazarlayabileceği bir sistem oluşacaktır. Nitekim işletmecilerin %70,8'i ürüne

verilen fiyatın beklentilerini karşıladığını, %62,5'i lisanslı depoculuk faaliyetinin ülke içinde artarak devam etmesi gerektiğini, %59,7'sinin lisanslı depoculuk faaliyetinin tüm beklentilerini karşıladığını ve %76,4'ü gelecek yıllarda lisanslı depoculuktan daha çok yararlanmayı düşündüklerini belirtmişlerdir.

Lisanslı depoya ürün verme istekliliğini etkileyen faktörler; tarımsal faaliyet dışı gelir varlığı, traktör sahipliği ve devlet desteği almaları olduğu ortaya çıkmıştır. İşletmecilerin ek bir gelirinin olması durumunda işletmecilerin lisanslı depoculuk faaliyetine daha olumlu baktıkları, aynı zamanda devlet desteği alan işletmecilerin devlet desteği almayan işletmecilere göre lisanslı depoculuğa daha olumlu baktıkları görülmüştür.

İşletmecilerin genel olarak lisanslı depoculuk kullanımda en önemli sorun lisanslı depodan yararlanma oranının oldukça düşük olduğu ve büyük bir çoğunluğunun sistem hakkında bilgi eksikliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı işletmeciler lisanslı depoculuk hakkında bilgilendirilmesi, cabalar sarf edilmesi ve aksaklıkların giderilmesi beklenen faydayı arttıracaktır. Bilgilendirme kapsamında çeşitli eğitimler, tanıtım ve sisteme ilişkin daha fazla danışmanlık birimleri tesis edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Albayrak, M., Taşdan, K., Güneş, E., Saner, G., Atış, E., Çukur, F. Ve Pezikoğlu, F. (2010). “Küresel Rekabet Açısından Türkiye’de Tarım ve Gıda Ürünleri Pazarlama Sistemlerine Bakış : Mevcut Yapı, Sorunlar, Fırsatlar, Hedefler”, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, Ankara, s.1305-1320
- ANONİM (2009), İzmir Ticaret Borsası, <http://www.itb.org.tr>, 24.03.2009
- ANONYMOUS, (2013). Canada Grain Act, R.S.C., 1985, c. G-10, Published by the Minister of Justice, s.27
- Akay , Mustafa (2013). Çağdaş Borsacılığa Geçişte Önemli Bir Adım : Lisanslı Depoculuk, Ankara: Ankara Ticaret Borsası
- Coulter, J. And Onumah, G., 2002. Role Of Warehouse Receipt Systems In Enhanced Commodity Marketing and Rural Livelihoods In Africa . Food Policy, 27: 319-337.
- Deniz, M., Özçelebi, O. ve Hobikoğlu, E. (2016). Küresel Rekabet Koşullarında Türkiye’de Lisanslı Depoculuğun Gelişmesinin Türk Tarım Ürünlerinin Rekabet Gücüne Etkisi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, 165- 186.
- Doğaka, Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Ön Fizibilite Çalışması, haz. Sertaç Dokuzlu, Ocak 2014.
- Dokuzlu, S., 2014. Tarım ürünler lisanslı depoculuk araştırması ve öz fizibilite çalışması. Kahramanmaraş: T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Faber, N., Koster, B.M., and Velde De V., 2002. Linking Warehouse Complexity to Warehouse Planning and Control Structure. Industrial Journal of Physical Distribution&Logistics Management, 32 (5): 381-395
- Fries, R. ve Akın , B. (2004). “Value Chains and Their Significance For Addressing The Rural Finance Challenge” , Accelerated Microenterprise Advancement, (Project), AMAP, USAID, s.20

GTB. *Lisanslı Depoculuk ve Ürün İhtisas Borsacılığı*. 15 Haziran 2015.

GTB. *Elektronik Kayıt Kuralları*. 16 Ocak 2017.

<<http://icticaret.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/lisansli-depoculuk-ve-urun-ih-tisas-borsaciligi>>

Hollinger Frank, L. Rutten, K. Kırıakov, The Use of Warehouse Receipt Finance in Agriculture in ECA Countries, St. Petersburg / Russian Federation, 6-7 June 2009.

<http://abp.com.tr/lisansli-depoculuk-sisteminin-isleyisi/>

<http://icticaret.gtb.gov.tr/hizmetler/lisansli-depoculuk-ve-urun-ih-tisas-borsaciligi/kurulus-ve-faaliyet-izinleri>

İlter Yurtoğlu, Bihter, “Ürün Senedinin Tarım Sektörünün Finansmanındaki Rolü”, (Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2015.

İpekyolu Kalkınma Ajansı (2015). Hububat Lisanslı Depoculuk İşletmesi, Fizibilite Raporu, Eylül, Gaziantep: s.79

Karabaş, S. Ve Gürler, A. Z. (2010). “ Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler

Kaya, M. (2017). “Tarımda Lisanslı Depoculuk Sistemi: Hububat Piyasası Örneği ”, Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Kalkınma Bakanlığı, Ankara

Kaya, M. (2018). ABD Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Fiyat Desteği Uygulaması Işığında Hububatta Yeni Bir Destekleme Fiyat Sistemi Önerisi. Tarım Ekonomisi Dergisi, (24), 33-62.

Kusek G. , Turker M. Ve Akdemir Ş. (2018). Evaluation of TMO's (Turkish Grain Board) Appointment System for Procurement NEW MEDIT N. 1/2018

Memiş, S . ve Keskin, H.D., (2015) . “Tarımsal Mamullerde Lisanslı Depoculuk Sisteminin Rolü”, Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 22, Sayı:2, ss.619-63

- Mızrak, G. (2012). .Ürün İhtisas Borsacılığı Sisteminde Lisanslı Depoculuğun Rolü. http://www.ordutb.org.tr/admin/dosya/lisansli_depoculuk_gurbuz_mizrak.pdf, (08.11.2012)
- Niyaz , Ö.C , B. Keskin, K. Savran, D. Tosun Ve N. Demirbaş (2012). “Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Sisteminin Fındık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No 1, 2012 ISSN: 1309- 8012, Online .Araştırmaları Dergisi. 5 (1), s.196-210.
- Sezal, L., 2017. Türkiye’de lisanslı depoculuk sistemi ve sağlanan devlet teşvikleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 10(52): 1147-1155.
- TBMM Tutanak Dergisi (2004). 22. Dönem. 30. Birleşim. 67
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü
- Tektaş, 2018. Lisanslı depoculuğun Türkiye tarım ürünleri piyasalarına olası etkileri: Trakya bölgesi örneği
- TRC3 BÖLGESİ İLLERİ STRATEJİK TARIM ÜRÜNLERİNDE LİSANSLI DEPOCULUK RAPORU
- TÜİK, *Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler*, Bitkisel Üretim İstatistikleri, (çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr.2019>
- TÜİK, *Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Denge Tablosu*, Bitkisel Üretim İstatistikleri, (çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/>, 2019
- Ulaş , D. (2007). EU Market Access: The Way of Licensed Warehousing System For Turkish Food Producers And Exporters. Bologna: Italy, Poster Paper prepared For Presentation At The 632 105th EAAE Seminar: International Marketing and International Trade of Quality Food Products, 707-715.
- Ünal, M. R. (2011). Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırma Raporu. Malatya: T.C. Fırat Kalkınma Ajansı.
- Yamen, T. 1967. Elementary Sampling Theory, Printice-Hall. Inc. Engle Wood Clifts. NT.

- Yemişçi, T., 2004. Türkiye’de tarımsal ürün pazarlanmasında yeniden yapılanma: rn ihtisas borsaları ve vadeli işlem borsaları. İzmir: İzmir Ticaret Borsası Raporu.
- Yücel, İ., 2011. Tarımsal rn piyasalarının geliştirilmesi projesi, lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı sistemi. T.C. Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Ankara: s.2.
- 5300 sayılı Tarım rnleri Lisanslı Depoculuk Kanunu (17.02.2005 tarih, 25730 sayılı T.C. Resmi Gazete).

ÖZGEÇMİŞ

İlk, Orta ve Lise tahsilini Besni İlçesinde tamamladı. 2014-2018 yılları arasında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. 2018 güz döneminde Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim dalında lisansüstü eğitime başladı.

